Poštarina plaćena u gotovu.

GOD. LXX ZAGREB, LISTOPAD 1944. BROJ 10.

ZAGREB, Markuševac trg 12. II.
Sbutega Petar, sudac Sudb. stola

MJESEČNIK

GLASILO HRVATSKOGA ODVJETNIČKOGA DRUŠTVA

SADRŽAJ

	Strana
Sedamdeset godina Hrvatskog sveučilišta	457
Objavljivanje naših međunarodnih ugovora — dr. Matija Belić, sveuč. prof.	462
Odvjetnička komora kao stručni ured Gl. saveza stal. i drugih postrojbi — dr. Franjo Žilić, vijećnik stola sedmorice	467
Vlastnička tužba i uređenje meda — dr. Zlatko Majtin, sveuč. docent	471
Poviestna misija skupnog ugovora u radnom pravu — Živko Kariolić, vijeć. Trg. suda	474
O nadležnosti državnog povjereničtva za ciene i nadnice — Ivan Z. Galić, nadsavj. min. prosvjete . .	476
Primjena § 948. ogz. u sudb. praksi — dr. Mario Mitrović, odvjetnik u Virovitici	479
O djelokrugu pročelnika ministarstva — dr. Martin Imbriovčan, tajnik ministarstva prosvjete .	483
O osudi iz ogluhe — Ivo Stanoč, odvjetnik u Đakovu	486
Dobrotvor — dr. Al. Baneković, odvjet. u Zagrebu	487
Ocjene i prikazi: Osvrt na kritiku — dr. Pavao Rastovčan, sveuč. profesor	488
Pravosuđe	490
Kratke obćenite upute	501
Pabirci	502
Iz Odvjetničke komore u Zagrebu	504

MJESEČNIK

GLASILO HRVATSKOGA PRAVNIČKOGA DRUŽTVA

ZAGREB, LISTOPAD 1944.

GOD. LXX. BROJ 10.

Sedamdeset godina hrvatskog sveučilišta

(19. X. 1874. — 19. X. 1944.)

Kad bi jedan narod bio postavljen pred izbor: ili će ti svako selo imati valjanu pučku školu, ali ćeš ostati bez sveučilišta, ili ćeš imati jedno pa i više sveučilišta, ali razmjerno malo pučkih škola, — on bi se vjerojatno odlučio za ono prvo. Za prosječnu prosvjetnu razinu jednoga naroda potrebnije su i pogodnije pučke škole, nego sveučilište. Bolje je da svaki član naroda steče bar počela naobrazbe, nego li da manji dio bude visoko naobražen, a ogromnoj većini da bude uzkraćeno i najprimitivnije znanje. Manje je zlo da narod ostane bez brojne inteligencije, bez vođa, nego li da vođeni ne budu sposobni prosuditi kako i kuda ih se vodi. No ipak nemati n i j e d n o sveučilište, nemati svoje sveučilište, nemati ga dok susjedi, bliži i daljnji, već stoljećima obiluju njima — svakako je osjetljiv manjak u prosvjeti jednoga naroda i u svemu onome, što je prosvjetom uvjetovano. Značajno je za položaj hrvatskoga naroda u prošlosti, da je do svog sveučilišta došao tek pod konac prošloga, XIX-toga stoljeća. A jednako je značajno da je pokret za najviši hrvatski učevni zavod mogao započeti s izgledima za uspjeh i doista uspio tek nakon sloma absolutizma i s uzpostavom ustava. Prve sjednice prvog hrvatskog sabora iza povraćenog ustava godine 1861. bile su posvećene dvim ciljevima: akademiji znanosti i sveučilištu. O jednome i o drugome održao je veliki govor jedan od njihovih glavnih osnivača, biskup Strossmayer, na saborskoj sjednici dne 26. travnja 1861. »Akademija znanosti — reče on među ostalim — predpostavlja po mom mnienju sveučilište. Tkogod strani amo dođe, znajuć da je u Zagrebu sjedište akademije znanosti, ni malo dvojiti neće, da je tu ujedno i sjedište sveučilišta; tako su te dvie ideje, ta dva zavoda jedan s drugim uzko spojena«. O svrsi pak sveučilišta reče ovo: »Danas se vojuje više i odlučnije oružjem duha, nego oružjem materialnim. Zaman nam najznamenitiji položaj, zaman najplemenitije zadaće, ako nam umnih i moralnih sila uzmanjka, bez kojih sve blago neba i zemlje ništa neprudi, jerbo je um, koji blago materijalno oživljuje, ravna i na korist obraća... Toli više valja umna sila od materialne. Te sile mi potrebujemo nada sve, da važni položaj svoj upotriebimo, da zadaću svoju na korist i slavu naroda našega riešimo. Da si tih sila nabavimo, nuždno je da u sredini našoj i u narodnom duhu sveučilište ustanovimo. Mladež naša krasna je, čedna, poslušna

je, rado se naukom posvećuje, sposobna je. Mladež naša ima biti baštinica želja naših i duševnih težnja naših. Da se niti mi, niti mila domovina u nadi svojoj ne prevarimo, dužnost nam je priliku pružiti mladeži našoj, da se naobrazi, da plemenitom baštinicom ljubavi domorodne, domorodnih želja i težnja, slave i dike praotaca svojih po uzvišenom umu i oplemenjenom srdcu postane; što samo tada možemo postići, ako sveučilište u sredini našoj podigli budemo. Mladež naša puna je duha i poleta; ali je većom stranom siromašna, jer joj nije moguće velikim troškom tuđa sveučilišta pohađati, odkle višekrat biva, da najljepše sposobnosti zakopane i za narodni dobitak izgubljene ostaju. Da ni ne napomenem da mladež u preranoj dobi izvan granica domovine svoje boraveći lahko dušu svoju otrovati i narodu se svome za vazda otudjiti može«. Razloživši zatim kako bi sveučilište u Zagrebu moglo okupiti oko sebe i mladež izvan granica Hrvatske, preko Save i Une, a u »probitku cieloga slavenstva na jugu« predložio je, »da se istomu odboru koji će izraditi osnovu akademije znanosti, nalog u jedno podieli, da izradi osnovu za sveučilište, i da način naznači, kojim bi se najbolje i najuspješnije sveučilište kod nas ostvariti moglo«.

Ovaj je priedlog s oduševljenjem jednoglasno prihvaćen a dotični zaključak o izboru odbora formuliran kao saborski članak XII. Sam pak zaključak o osnivanju sadržan je u saborskome članku LXXXIV. sjednice 10. rujna 1861. »ob osnivanju jugoslavenskog sveučilišta u Zagrebu«. Unatoč brojnim predstavkama ovoga i narednih sabora kralj nije potvrdio spomenuti članak. Kad je hrvatski sabor godine 1869. donio ponovno »Zakonski članak ob utemeljenju sveučilišta u glavnom zemaljskom gradu Zagrebu«, kralj ga je potvrdio reskriptom od 8. IV. 1869. U §-u 4. tog zak. članka naloženo je zemaljskoj vladi »da saboru predloži osnovu ob ustrojstvu ovog sveučilišta i o načinu kako će se troškovi pokriti«. Ovu osnovu predložila je vlada tek 17. kolovoza 1872. saboru, koji ju je stavio na dnevni red, ali ju je zajedno sa osnovom »o plaćah, nagradah i o mirovinah za učiteljsko i činovničko osoblje i t. d.« prihvatio kao zakon tek u listopadu 1873., dok je kralj oba zakonska predloga potvrdio reskriptom od 5. siečnja 1874., koji je pročitan na saborskoj sjednici od 13. siečnja 1874. Prema tome zakonskome članku »Sveučilište Franje Josipa I. u Zagrebu ima četiri fakulteta: bogoslovni, pravo- i državoslovni, liečnički i mudroslovni. Sva se četiri fakulteta uvađaju načinom, koji se u odsjeku VI. pobliže ustanovljuje. Svaki fakultet sastoji od učiteljskog osoblja i upisanih slušalaca«. Prema odsjeku pak VI. (§ 81.) »Sveučilište otvorit će se u škol, godini 1874./5.; i to bogoslovni i pravoslovni fakulteti otvorit će se u sva četiri tečaja na jedan put. U isto vrieme ima se otvoriti i postupice za tri godine podpuno ustrojiti fakultet filosofijski. Liečnički će se pako fakultet otvoriti i počamši od prvoga tečaja postupice i neprekidno izvesti, čim se osiguraju sredstva za njegovo ustrojstvo i uzdržavanje«. Za osvjetljenje tadanjih gospodarskih prilika dodaje se da je prema §-u 1. zak. članka o plaćah itd. sustavna plaća redovitog profesora iznosila 1800 for. na godinu, a izvanrednog 1400. (Kako je poznato, nakon uvođenja krunskog novca u bivšoj a. u. monarhiji 1 forinta vriedila je 2 krune, a g. 1922. zamienjene su 4 krune sa 1 dinarom, 1 dinar zamienjen je g. 1941. sa 1 kunom).

Odmah nakon potvrde spomenutih zakonskih članaka prešlo se pripremama za svečano otvorenje sveučilišta. Ono je otvorenodne 19. listopada1874. u saborskoj dvorani (današnjoj gradskoj viećnici), a u prisutnosti brojnih odličnika iz zemlje i inostranstva. Otvorio ga je tadanji ban Ivan Mažuranić kao zamjenik kralja latinskim govorom, tiekom kojega obratio se prvome rektoru Matiji Mesiću ovim divnim riečima:

»Capesse sedem hanc honorificam, vir doctissime! a collegis Tuis academicis legetenus Tibi collatam et a regio nomine Tibi decretam.

Cornelia, mater illa Gracchorum piissima, de mundo suo muliebri interrogata, filios suos, in corde ejus pretiosissimi ornamenti locum occupantes, sciscitantibus matronis ostendisse fertur.

Naturae praescripto magis quam celeberrimae Romanae illius exemplo gens Croata liberos suos pro thesauro suo pretiosissimo reputat.

Hunc thesaurum, hos liberos, filios hos gens nostra expertis Tuis collegarumque Tuorum manibus concredit, fideique Tuae committit. Duc eos via semper justi et recti; institue ac imbue eos doctrinis utilibus regi, reipublicae, patriae.

Cape sedem hanc, vir doctissime, rector magnificus Universitatis Francisco-Josephinae primus, cui, sic faxint superi, nunquam successor fiat ultimus«.

Odgovorio mu je rektor Mesić duljim govorom na hrvatskome, a tek manjim dielom na latinskome jeziku.

I tako bje otvoreno prvo hrvatsko sveučilište. Svečanostima otvorenja prisustvovali su osim predstavnika vlasti, prosvjetnih ustanova, stranih sviučilišta itd. još i ovi poznati pravnici: Gneist od berlinskoga sveučilišta, Randa od Pravničkoga družtva u Pragu i Biderman od gradačkoga sveučilišta.

Sveučilištna zaklada pokazivala je koncem god. 1874. cjelokupni zakladni imetak od 362.388 forinta, čemu se ima pribrojiti obećanih a još neuplaćenih 400.645 forinta a vr. i 10.000 duhata. Utemeljiteljni dar biskupa Strossmayera iznosio je 57.000 for. i kao takav ubilježen je za vječnu uspomenu u članku »o darovih za sveučilište« sabora g. 1866. Od većih darova spominjemo: Grad Zagreb 50.000.— for., zastupničtvo županije zagrebačke 28.000.—, zagreb. nadbiskup Josip Mihalović 30.000.—, njegov predšastnik Juraj Haulik 10.000., prvostolni kaptol zagrebački 5.000.—, grof Artur Nugent 5.000.—, gimnazijski profesor Matija Debelak (Slovenac) oporukom 24.000.—, vlastelin Mirko pl. Kuković 10.000.—, vlastelin Nikola barun Vranicany 5.000.—, županija varaždinska 20.000.—.

U početku sveučilište nije bilo smješteno u jednoj zgradi: bogoslovni fakultet ostao je u nadbiskupskom sjemeništu na Kaptolu, gdje se i sada nalazi, dok su pravni i mudroslovni fakultet bili smješteni u zgradu kasnije gornjogradske gimnazije (na Katarinskom trgu, gdje se još prije nalazila pravoslovna akademija). Godine 1882. preselila se oba ta fakulteta u sadanju zgradu, koja je u tu svrhu bila preuređena. (Ta je zgrada bila sagrađena godine 1856. zemaljskim troškom

od 345.155 for. za obću zemaljsku bolnicu, ali toj svrsi nije bila nikad privedena, nego su neko vrieme držale sestre milosrdnice u njoj bolnicu, a godine 1859. i 1866. služila je ranjenim vojnicima, koji su dolazili sa ratišta. Kratko doba bijaše u njoj smještena i zagrebačka realka, a godine 1864. držala se u njoj prva hrvatska izložba. Od god. 1868. do do 1882. bila je iznajmljena eraru za tvornicu duhana).

U zakonu iz g. 1869. predviđen je i liečnički fakultet, ali s njegovim postepenim otvaranjem započelo se tek u naukovnoj godini 1917./18. Gospodarsko-šumarski fakultet osnovan je i otvoren godine 1919. Veterinarski fakultet otvoren je koncem godine 1924. pretvaranjem dotadanje (godine 1919. osnovane) Visoke veterinarske škole u Zagrebu u fakultet. Godine 1918. osnovana je Tehnička visoka škola u Zagrebu, koja je godine 1926. ukinuta i pretvorena u tehnički fakultet. Farmaceutski odsjek mudroslovnog fakulteta pretvoren je u samostalni fakultet godine 1942. I tako se hrvatsko sveučilište sastoji danas od osam fakulteta. Ove godine (1944.) dovršene su i sve pripreme da proradi još jedan medicinski fakultet, i to u Sarajevu.

Godine 1919. promienjeno je ime sveučilišta u Sveučilište Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, godine 1929. u Univerzitet Kraljevine Jugoslavije u Zagrebu, a godine 1941. dobio je današnje ime Hrvatsko sveučilište u Zagrebu.

Godine 1874./75. imalo je sveučilište ukupno 290 slušača, od česa 183 na pravnom fakultetu; godine 1900. 829, od česa 569 pravnika; godine 1913. 1123 (pravnika 748); godine 1914. 792 (pravnika 481); godine 1917. 752 (pravnika 495); godine 1918. 2451 (pravnika 1191); godine 1929. 4500 (pravnika 1237); godine 1931. 5145 (pravnika 1206); godine 1939. 6220 (pravnika 1363); godine 1940. 7017 (pravnika 1508); 1944. 4487 (pravnika 870).

Prvi rektor sveučilišta bio je Matija Mesić, koji je predavao hrvatsku poviest na mudroslovnom fakultetu. Prvi profesori na p r a v n o m fakultetu bili su: Dr. Stjepan Spevec (ujedno prvi dekan, profesor rimskog prava), Dr. Alex pl. Bresztyenski (ujedno prvi prodekan, predavao je građanski parbeni i izvanparbeni postupak te ugarsko-hrvatsko građansko pravo), dr. Blaž Lorković (za političku ekonomiju, ustavnu i upravnu politiku), dr. Konstantin Vojnović knez Užički za građansko pravo), dr. Jaromir Hanel (za poviest prava), dr. Fran Vrbanić (za statistiku), i dr. Luka Marjanović (za crkveno pravo). Prvi pak docenti na istom fakultetu bili su: dr. Mauritius Sachs (za sudstveno liečničtvo), dr. Napoleon pl. Špun-Strižić (za kazneno pravo i pravnu filozofiju), Dane Rašić (za državno računoslovlje) i dr. Josip Pliverić (za državno i međudržavno pravo).

Sa sveučilištem uzko su povezani Hrvatsko pravničko družtvo u Zagrebu i njegovo glasilo »Mjesečnik«. Već četiri mjeseca nakon otvorenja sveučilišta, naime 28. veljače 1875., osnovano je naše družtvo, dok je prvi broj »Mjesečnika«« izašao u svibnju g. 1875. (u 500 primjeraka). Njihove sedamdesetgodišnjice, dakle, padaju nekako u isto razdoblje.

Ima ih, koji tvrde da je hrvatsko sveučilište mnogo starije, jer da smo ga mi Hrvati dobili već godine 1669. Ova se tvrdnja temelji na činjenici da je car i kralj Leopold I. poveljom od 23. rujna g. 1669.

podielio (još g, 1607. osnovanoj) Isusovačkoj akademiji (gimnaziji) u Zagrebu sva ona prava i povlasti, i osobitu jurisdikciju, kako su ih u ono vrieme uživala sveučilišta njemačkoga carstva i nasljednih zemalja. Međutim ne valja zaboravitı da ta povelja nikada nije bila provedena, jer iako je bila proglašena 3. studenoga 1871. na saboru stališa, ali »salvi tamen juribus et libertatibus Regni in suo vigore permanentibus«, ta pak »jura et libertates« nisu dopuštala stališima da zatraže potvrdu kraljevske povelje i u Isusovačkog generala, kako su to Isusovci kao uvjet zahtievali. Osim toga ne može se smatrati sveučilištem akademija, na kojoj se u ono vrieme predavalo samo bogosloviju i filozofiju. Sve je to bilo poznato pobornicima sveučilišta šestdesetih godina prošloga vieka (napose je prvi rektor Mesić u svojem nastupnom govoru g. 1874. potanko opisao poviest gore spomenute povelje i svih predteča sveučilišta od 17,toga stoljeća dalje) pa kad su si oni sami bili sviestni da ono što je do tada Hrvatska imala nije bilo u stvari sveučilište, nego ga valja istom stvoriti, onda je to najbolji dokaz, da je tek godina 1874. nadnevak rođenja pravog hrvatskog sveučilišta. Uostalom pitanje, je li naše sveučilište staro samo 70 godina ili možda čak 275, nije važno ili bar njegova važnost daleko zaostaje za pitanjem, kakva je inteligencija izlazila iz sveučilišta otvorenog g. 1874. i iz svih onih škola, koje su kroz dva stoljeća prije toga bile njegov predteča ili zamjena, i kakav su utjecaj te škole i onda sveučilište vršili na narod. No da se odgovori na to pitanje, nebi dostajala ni jedna knjiga, a kamo li kratka razprava, jer bi temeljit odgovor iziskivao proučenje i opis čitavog našeg javnog života kroz tri stoljeća unatrag, a najviše, dakako, kroz ono razdoblje, koje je sliedilo iza otvorenja sveučilišta. Taj odgovor bio bi zapravo poviest hrvatskog naroda zadnja tri stoljeća promatrana sa stanovišta uloge visokih škola — profesora i đaka — u toj poviesti. Kad bismo — spominjemo samo primjera radi! — razmotrili djelovanje pojedinih naših javnih radnika, sigurno bi našli jači ili slabiji uzročni savez između njihova djelovanja i odgoja, koji im — nakon roditeljskog doma, čitave okoline, nižih i srednjih škola — dadoše visoke škole. Mnogi za narod povoljni uspjesi pojedinih javnih radnika pojavili bi se tada kao makar djelomična zasluga valjanih profesora, a neuspjesi ili čak štete kao krivnja onih, koji niesu shvatili ili izvršili ono što katedra od profesora traži. Tiče se to posebno i u najjačoj mjeri p r a v n i h škola, pravnoga fakulteta. Uzalud, naime, sve nastojanje u gospodarstvu, medicini, tehnici i u bilo kojim granama znanosti, ako ono ne bude poduprto i njegove tekovine osigurane istinskim pravnim poredkom. A taj pravni poredak stvaraju i — što je još odlučnije — primienjuju pravnici, kojih ne samo pravna naobrazba, nego i pravni osjećaj (toliko potreban uspješnoj primjeni prava!) ovise mnogo o pravnim školama.

U savezu s time zanimat će nas kao pravni list, koje su pravne škole predhodile pravnome fakultetu sveučilišta otvorenog godine 1874. To je prije svega već spomenuta Isusovačka akademija u Zagrebu, na kojoj se predavalo, i to počevši tek od 18. stoljeća, samo kanonsko pravo. Nakon ukinuća Isusovačkog reda carica Marija Terezija donese godine 1776. nov naučni sustav i tim povodom preustroji zagrebačku akademiju pretvorivši ju u državni zavod i osnovavši na njoj

tri stolice: za bogoslovni, mudroslovni i pravoslovni fakultet. Godine 1850. izgubi akademija filozofski fakultet (koji bude prenesen u gimnaziju) i od nje bude učinjena izključivo pravoslovna akademija, najprije sa trogodišnjim, a od g. 1868. sa četverogodišnjim tečajem. I baš profesori te pravoslovne akademije iztakoše se najviše u radu za osnivanje hrvatskog sveučilišta.

Nije svaka godišnjica podesna za proslavu, a i kod onih, koje se smatraju takvim, nije svako vrieme podesno. Napose današnje ratno vrieme sa svojom šestom ratnom godinom upravo se protivi proslavama. Ali baš zato jer ovaj najstrašniji od svih ratova nemilosrdno obara svu prosvjetu, sve tekovine uma i grabi svoje žrtve također između onih, koje — po riečima Mažuranića — gens Croata pro thesauro suo pretiosissimo reputat, potrebno je bar sjetiti se vremena, kada je gens croata u miru proširivala i učvršćivala temelje narodne prosvjete i svoju djecu predavala sveučilištu da tu budu vođena — opet po riečima tadanjeg hrvatskog bana — via justi et recti.

Objavljivanje naših međunarodnih ugovora

Napisao Dr .Matija B e l i ć, sveučilištni profesor u Zagrebu

1. Ministarstvo vanjskih poslova izdalo je do sada tri svezka naših međunarodnih ugovora. Svaki svezak sadržaje ugovore sklopljene u jednoj godini, počevši od godine 1941. Osim toga je izašao posebni dodatak pod naslovom »Popis međunarodnih ugovora 1941, 1942., 1943.«. U »Popisu« se nalaze izcrpljiva kazala ugovora po vremenskom redosljedu, zatim po predmetu, kao što su politički ugovori, pravni, gospodarski, družtvovni i kulturni ugovori, — nadalje kazalo ugovora po državama (Albanija, Bugarska, Danska, Finska, Francuzka, Italija, Japan, Mađarska, Nizozemska, Norvežka, Njemačka, Rumunjska, San Marino, Slovačka, Španjolska, Švedska , Švicarska) — nadalje popis ugovora proglašenih u Narodnim novinama i popis ratificiranih ugovora.

Izdnje je vrlo liepo, ukusno i uporabljivo sastavljeno.

Ova je zbirka u pogledu međunarodnih ugovora od kud i kamo veće praktične važnosti, nego ostale naše zbirke i zbornici. Dok se, primjerice, u Zbovnik zakona i naredaba uvrštavaju samo oni ugovori, koji su već bili objavljeni u Narodnim novinama, ovdje imamo sve ugovore, koji su sklopljeni, bez obzira na to što još nisu ratificirani niti proglašeni u službenom glasilu. Tu nalazimo ugovora, za koje se u javnosti nije ništa znalo, a i takovih, koji možda nikada ne će biti službeno objavljeni, ili koji će biti mnogo kasnije proglašeni.

Ova mi zbirka daje priliku i povoda, da dam nekoliko opazaka o službenom proglašavanju naših međunarodnih ugovora.

2. P r e k a s n o o b j a v l j i v a n j e u g o v o r a. — Isti nedostatak kao kod proglašenja naših zakona i njihovog stupanja na snagu biva i kod proglašenja ugovora. Jedna od velikih nevolja za poslovni sviet jest unatražnje (retroaktivno) djelovanje zakona. Pravilo je, da

zakoni nemaju povratne snage pa da oni nemaju nikakvog utjecaja na ranije svršene poslove i ranije stečena prava (§ 5. ogz.). Protivno može biti samo iznimno. Kod nas je od iznimke postalo pravilo. Stupanje na snagu najvećeg diela naših zakonskih odredaba je udešeno tako, da su novom zakonu podvrgnuti također i događaji i poslovi, koji su već biti svršeni prije nego je zakon objavljen. Uobičajila se formula: »Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenja u Narodnim novinama«, ili »Ova odluka stupa na snagu danom objave u Narodnim novinama«, ili slično. Narodne novine izlaze u Zagrebu poslije podne onog dana, kojega oznaku nose, a u pokrajinu stižu negdje sliedeći dan, a negdje i nekoliko dana kasnije. Uzprkos tome da se u samom Zagrebu za novi propis može saznati najranije tek na večer dotičnoga dana, kada Narodne novine izađu, ipak novi propis vriedi u cieloj državi za sve poslove, koji su sklopljeni tečajem toga dana sve do ponoći unatrag. Koliko tako nastane nevaljanih poslova, šteta, gubitaka, uzaludnog truda i izdataka! Pri tome je osobito zlo što tako pri svakom poslu traje stalna nesigurnost. Ovo je naš specificum. Redovito je u svim državama zakonom uređena cavacio legis, tako da propisi stupaju na snagu neko vrieme nakon njihova objavljivanja u službenom glasilu, dakle nakon što je pučanstvu dana prilika da sazna i da se upozna s novim propisom. Najkraće vrieme za stupanje propisa na snagu jest barem sliedeći dan iza onoga dana kada službeno glasilo izađe. Kod nas je neko vrieme bio prestao taj posebni naš način ali, kako vidim, kroz posljednju je godinu dana ponovno oživio.

Ovu nevolju retroaktivnog djelovanja trebalo bi izbjegavati kod naših međunarodnih ugovora. Tako je ugovor s Mađarskom o pravnoj zaštiti ratificiran 5. studena 1943. Izmjena ratifikacionih povelja je objavljena 22. siečnja 1944. Prema članu 21. ugovor zadobiva pravnu moć šestdesetog dana nakon izmaka onoga dana, kojega je usliedila izmjena ratifikacionih povelja, dakle dne 22. ožujka 1944. Vremenski razmak za objavljivanje u Narodnim novinama bio je dostatan. Puna dva mjeseca. A ipak je objavljeno 26 dana kasnije nakon što je prema pogodbi već bio zadobio pravnu moć. Objavljen je tek 17. travnja 1944. u Narodnim novinama. Takvi slučajevi nisu riedki. Evo nekoliko takvih ugovora. Trgovinski ugovor sa Slovačkom proglašen je 17. srpnja, a stupio je na snagu prije toga već 6. lipnja 1943. Veterinarski sporazum sa Slovačkom proglašen je 26. srpnja, a stupio je na snagu 6. lipnja 1943. Konvencija s Italijom u svrhu izbjegavanja dvostrukog oporezivanja isto je tako bila proglašena nakon što je već stupila na snagu. Proglašena je 16. travnja 1943. a već je bila na snazi od 1. ožujka 1943. Trgovinski ugovor s Finskom također je već bio na snazi kada je proglašen. Tako je bilo i sa Sporazumom o imovinsko-pravnom razriešenju bivše jugoslavenske države i o nekim drugim financialnim pitanjima, koja su s time u savezu. Tako je bilo i s nekojim drugim ugovorima. Dani podpisa ugovora, dani njihove ratifikacije, dani izmjene ratifikacionih povelja i vremenski razmaci do promulgacije ne upućuju na to, da se drugačije nije moglo napraviti. Ako je možda u kojem iznimnom slučaju bilo tako, neobična bi pojava bila da je stalno tako, ali onda bi bio potreban oprez, da se s rokovima mora drugačije kalkulirati.

3. Podpuni propust proglašenja ugovora. — Još gore nego kasno objavljivanje jest podpuno propuštanje proglašenja sklopljenih ugovora.

U godini 1941. sklopljeno je 50 ugovora, proglašeno ih je samo 13, a neproglašenih je ostalo 37. U godini 1942. sklopljeno je 36, proglašeno 18, a neproglašeno 17 ugovora. U godini 1943. ima sklopljenih 22, od toga proglašenih 5, a ostalo je neproglašenih 17.

Za naše pravne prilike djelomice prema našim pozitivnim zakonskim propisima i djelomice prema međunarodnoj pravnoj praksi (običaju) moglo bi se pitanje proglašavanja ugovora ovako razlikovati:

Politički ugovori, koje se radi državnih probitaka mora držati u tajnosti, kao što su primjerice neke vojne stvari, ne moraju se objavljivati. Kod ostalih ugovora odlučuje njihov sadržaj o tome, da li je nuždno ili je samo koristno njihovo proglašenje. Kod toga bi mogli biti ovi stupnjevi:

a) Ugovori sa sadržinom, koja ima narav zakona, moraju se proglasiti, da bi uobće dobili obvezatnu snagu. To biva, kad se ugovorom ustanovljuju izuzetci od postojećih zakonskih propisa, ili kad se ugovorom postavlja norma, koju bi se inače, kada bi se radilo o unutarnjem a ne o međunarodnom odnosu, donielo u obliku zakona ili zakonske odredbe (§ 3. i 9. ogz.). Takvi su ugovori: konzularne konvencije, ugovori o pravnoj zaštiti i o pravnoj pomoći, trgovinski ugovori, konvencije o oporezovanju, ugovori o izručbi i slični.

Kao primjer navest ću nekoliko značajnih točaka iz ugovora sklopljenoga između Nezavisne Države Hrvatske, Njemačkog Reicha, Italije i Mađarske o ponovnom uređenju odnosa Družtva željeznica Dunav—Sava—Jadran (prije Družtvo južnih željeznica) od 10. kolovoza 1942. Članak 3. ugovora određuje, da »odredbe sporazuma imadu neposrednu pravnu moć također i ukoliko se razlikuju od pravnih propisa, koji vriede u pojedinim ugovornim državama«. Iz talijanskog se teksta to osobito oštro vidi: »Le disposizioni dell' Accordo ancorchè differiscano dalla legislazione dei singoli Stati contraenti, hanno senz' altro forza di legge«. — Članak 4. Sporazuma glasi: »Zakonske odredbe i ostali propisi Ugovornih država ne primienjuju se na Družtvo ukoliko su protivni ovom sporazumu ili pravilima«. — Članak 14, st. 4.: »Zakoni ugovornih država, koji uređuju zastupanje posjednika obveznica, ne primjenjuju se na obveznice Družtva.« — Članak 5., st. 2. Pravila: »Zakoni, koji vriede u različitim državama, a koji se tiču djelomičnog ili podpunog gubitka temeljne glavnice, ne će se primjenjivati na Družtvo«.

Tu objavljivanje ugovora u Narodnim novinama ima isto značenje kao što ima značenje promulgacija zakona uobće. Bez proglašenja takvog ugovora on nema pravne obstojnosti niti prema vlastitim državljanima niti prema drugoj ugovornoj strani. Ako država takav ugovor sklopi, a propusti ga proglasiti u Narodnim novinama, sudovi takav ugovor ne smiju primienjivati kao da on niti ne postoji. Proglašenje takovog ugovora je bitni preduvjet za njegovu obvezatnu snagu. Ukoliko postoji ugovor, ne primienjuje se obći propis zakona, nego ono što je ugovoreno. To je izričito propisano na raznim mjestima (npr. § 159. grpp: »Ako nije državnim ugovorima što drugo naređeno, dužni su inostranci . . .). S druge strane zakoni će služiti kao subsidarna norma, pa će sudovi prema potrebi nadopunjavati propise ugovora propisima zakona.

Što se tiče retroaktivne snage ugovora, vriedi isto kao kod zakona: nema takve snage, osim ako je to izričito ugovoreno i ako je tako proglašeno.

b) Neki naši zakoni izričito određuju, da propise međunarodnih ugovora smiju primienjivati samo onda, ako su ti ugovori objavljeni u Narodnim novinama.

Tako § 3. Ovršnog zakona od 9. VII. 1930. glasi: »Na osnovu izprava i akata izdanih od inostrane vlasti, koji su ovršivi prema zakonskim propisima dotične inostrane države, mogu se u našoj državi dozvoliti ovrha ili pojedine ovršne radnje samo onda i u toliko, u koliko je uzajamnost zajamčena državnim ugovorima ili vladinim izjavama objavljenim u Narodnim novinama«.

Također i Stečajni zakon od 22. XI. 1929. u § 57. čini primjenu sklopljenoga ugovora ovisnim o tome, da li je ugovor proglašen u Narodnim novinama: »U koliko u međunarodnim ugovorima ili vladinim izjavama objavljenim u Narodnim novinama, nije što drugo propisano, pripadaju inostranim vjerovnicima podjednaka prava kao i našim državljanima, ako uzajamnost zaista postoji«.

Između ugovora, koje je sklopila Nezavisna Država Hrvatska, ima i takvih, koji spadaju pod ovakve zakonske propise, a ipak nisu objavljeni.

c) Budući da daljnjih pozitivnih zakonskih propisa nemamo o dužnosti proglašavanja ugovora u službenom glasilu i budući da međunarodno-pravna praksa nije ustaljena, po kojoj bi obvezatnu snagu prema unutri i prema vani t. j. prema vlastitim državljanima i prema državama suodgovornicama, imali samo oni ugovori, koji su proglašeni u službenom glasilu, moramo zaključiti barem toliko, da su drugi naši ugovori, osim onih o kojima sam sada govorio, ipak obvezatni uzprkos manjkavosti što nisu proglašeni. Međutim svakako je trebalo ovakve ugovore, izmjene nota, tumačenja itd. proglašavati, makar da o proglašenju ne ovisi njihova pravna valjanost. Objavljivanje je potrebno, da budu poznati državljanima i da budu pristupačni oblastima pri primjenjivanju i izvršenju.

Zakoni više puta nalažu da se mora dokazati obstojnost uzajamnosti između naše i strane države, npr. § 164-2, 389-2 grpp, § 211, toč. 7. trg. zak. g. 1875. Ako pak postoji međunarodni ugovor o uzajamnosti, prestaje dužnost stranaka o dokazivanju uzajamnosti. Težko si je zamisliti poznavanje ugovora i njihovu primjenu bez službenog objavljenja ugovora. Zbirka ministarstva vanjskih poslova nije nikakvo službeno glasilo. Ona ne nadomješta službeno proglašenje. Nadalje, u njoj se tiskaju svi ugovori, koji su dotične godine sklopljeni, bez obzira da li će ti ugovori biti ratificirani ili ne će, da li će uobće dobiti obvezatnu snagu ili ne će, dočim se u službenom glasilu objavljuju samo oni, koji postaju obvezatnima.

Šteta je, što zakonska odredba od 25. travnja 1941. o službenom listu »Narodne novine« nema izričito navedeno, da se i međunarodni

ugovori objavljuju u službenom listu, kao što je to izričito navedeno u odnosnom čehoslovačkom i republ. austrijskom zakonu i u odnosnim zakonima nekih drugih država.

4. »Ugovor o jamstvu i suradnji između kraljevine Hrvatske i kraljevine Italije« od 18. svibnja 1941. i »Zaključni zapisnik« od istoga dana morali su bezuvjetno biti proglašeni, jer sadržavaju općenito zakonodavno gradivo, a također i propise, za koje zakoni izričito određuju, da se mogu primjenjivati samo onda, ako su proglašeni u Narodnim novinama.

Pozivom na članak 5. Ugovora u Zaključnom je zapisniku dana ova izjava: »Do zaključenja novih sporazuma o s t a t ć e n a s n a z i između Kraljevine Italije i Kraljevine Hrvatske, u koliko budu primjenljivi, ugovori, utanačenja i sporazumi sklopljeni između K r a l j e v i n e I t a l i j e i K r a l j e v i n e J u g o s l a v i j e«. Uslied toga su ostali na snazi razni jugoslavenski ugovori, kao konvencija o izručbi krivaca od 6. IV. 1922., konvencija o sudskoj zaštiti od istoga dana, sporazum o ovrhi osuda od istoga dana, konvencija o nastanjivanju i o konzularnoj službi od 21. VIII. 1922., a i mnogi drugi ugovori.

Isto je tako nesumnjivo učinjen propust, što nije u službenom glasilu proglašena Poglavnikova »Državopravna izjava o razrješenju rimskih ugovora«, učinjena dne 10. rujna 1943., kojom je Poglavnik izjavio, da nemaju nikakve obvezatnosti za Nezavisnu Državu Hrvatsku ugovori, sporazumi, izmjene pisama itd. od 18. svibnja 1941.

Sudovi mogu još uviek i sada i u budućnosti, doći u priliku, da rješavaju priepore o činjenicama, koje su se zbile između 18. V. 1941. i 10. IX. 1943., t. j. iz vremena postojanja ugovornog stanja. Prava naših državljana i prava naših trgovačkih i obrtničkih poduzeća mogu zavisjeti baš o tom proglašenju.

Ovaj propust proglašenja može biti u savezu s još jednim pitanjem. Što je, naime, s raznim ugovorima, koji su sklopljeni s Italijom poslije 18. V. 1941., a koji su sklopljeni baš na temelju ovih ugovora od 18. V. 1941., a glede kojih se u Državopravnoj izjavi od 10. rujna 1943. ništa ne veli?

Osim toga nameće se pitanje, nije li — radi očuvanja naših probitaka — trebalo te ugovore makar i naknadno proglasiti s naznakom točno određenog razmaka vremena, u kojem su imali obvezatnu snagu.

5. Evo letimični pogled na jedan dio sklopljenih ugovora, koji nisu proglašeni, a koji bi po svojoj sadržini i pravnoj naravi morali biti proglašeni. Takvi su: Trgovački ugovor s Njemačkom od 5. XI. 1941., sporazum o carinama i plovitbi sa Španjolskom od 7. VII. 1942., zatim sporazum o plaćevnom prometu s Njemačkom od 30. V. 1941., s Italijom od 25. VI. 1941., s Rumunjskom od 7. VIII. 1941., sa Švicarskom od 10. IX. 1941. i od 19. III. 1943., s Bugarskom od 25. IX. 1941., sa Slovačkom od 6. X. 1941., s Finskom od 20. X. 1941., s Mađarskom od 29. XI. 1941., sa Španjolskom od 7. VII. 1942., sporazum s Francuzkom o trgovačkoj razmjeni i plaćanju od 16. III. 1942. U sporazumu od 30. V. 1941. o plaćevnom prometu s Njemačkom bilo je ugovoreno, da se sporazum ima ratificirati; kada je to provedeno, ne zna se ni od kuda ni danas nakon više nego tri godine.

Ne razabire se razlog nedosljednosti, zašto je propušteno objaviti u Narodnim novinama hrvatsko-slovačko utanačenje od 2. IX. 1942. o poštanskoj službi, premda su ostala dva utanačenja od istoga dana, o brzoglasnoj službi i o brzojavnoj službi, objavljeni.

Doduše jest objavljen Sporazum od 22. VII. 1942. o imovinsko-pravnom razrješenju bivše jugoslavenske države i o nekim drugim financialnim pitanjima, ali se nipošto nije smjelo prepustiti proglašenje saveznih raznih utanačenja od 2. rujna 1943., obzirom na narav njihove sadržine, kao što su: a) Izvršni zapisnik o uređenju pologa, b) Zapisnik o bivšoj jugoslavenskoj monopolskoj upravi, c) Utanačenje o uzajamnom izručivanju pismohrana, kojega su članci 11. i 12. važni za sudove i druge oblasti, kao i za sticanje i gubitak prava stranaka. S istog pravnog razloga, s kojeg je bio proglašen taj Sporazum od 22. VII. 1942., nije se smjelo ostaviti neproglašenim Zapisnik od 2. IX. 1943. o tumačenju čl. 1. tog Sporazuma.

Također je bilo potrebno objaviti Sporazum od 10. prosinca 1943. o imovinsko-pravnom razrješenju Odvjetničke komore u Novom Sadu i o njezinom mirovinskom fondu.

Svakako ima dobrih pravnih razloga, da se naknadno nadopuni ono što je propušteno u pogledu službenog proglašenja međunarodnih ugovora.

Opazka pisca: Nakon što je ovaj sastavak bio već napisan, ministarstvo vanjskih poslova je Objavom od 13. VII. 1944. (N. N. od 31. VII. 1944., broj 170) objavilo Zapisnike o uređenju pologa, o bivšoj jugosl. monop. upravi i o tumačenju čl. 1. sporazuma o imovinsko-pravnom razrješenju bivše jugoslavenske države.

Odvjetnička komora kao stručni ured Glavnog saveza staležkih i drugih postrojbi

Napisao Dr. Franjo Ž i l i ć, vićnik Stola sedmorice

Zakonskom odredbom o uklapanju priradnih i staležkih komora i Hrvatske seljačke gospodarske zajednice u Glavni savez staležkih i drugih postrojbi od 26. srpnja 1944. uklopljene su u Glavni savez staležkih i drugih postrojbi sve priradne i staležke komore kao i družtva, koja rade pod njihovim nadzorom.

Kao priradne komore navađaju se: trgovinska, obrtna, veleobrtna te komora za novčarstvo i osiguranje, a kao staležke: radnička, odvjetnička, liečnička, ljekarnička, zubarska i inženjerka komora.

Te uklopljene komore postaju stručni uredi Glavnog saveza staležkih i drugih postrojbi, pod vodstvom i nadzorom državnog savezničara. Sve poslove, koje su komore do sada vršile i koje će u buduće vršiti u i m e d r ž a v n i h u p r a v n i h o b l a s t i, vršit će to i na dalje u prenesenom djelokrugu te u t o m p o g l e d u s t o j e p o d n a d z o r o m n a d l e ž n i h m i n i s t a r s t a v a. Oni propisi o djelatnosti i uztrojstvu komora, koji nisu u protivnosti s navedenom zak. odredbom, ostaju i nadalje u krieposti, dok ne izađu novi propisi o druž-

tvovnom i gospodarskom uređenju. Sva pokretna i nepokretna imovina komora prelazi u vlastničtvo Glavnog saveza staležkih i drugih postrojbi te nadležni sudovi imadu na zahtjev Glavnoga saveza staležkih i drugih postrojbi ureda radi provesti prienos prava vlastničtva u zemljištnim knjigama bez naplate ikakovih pristojbi na ime Glavnog saveza staležkih i drugih postrojbi.

Mi ćemo se ovdje osvrnuti na Odvjetničku komoru, da vidimo jesu li njezino dosadašnje uztrojstvo i djelatnost izmienjeni.

Valja iztaći, da je odredbom o osnutku staležkih i drugih postrojbi u okviru Hrv. ustaškog oslobodilačkog pokreta od 25. studenoga 1941. (s dopunom od 20. prosinca 1941. i 1. svibnja 1942. te zak. odredbom o Glavnom savezu staležkih i drugih postrojbi u okviru Hrv. ustaškog oslobodilačkog pokreta od 6. svibnja 1942.) određeno osnivanje staležkih saveza i saveza družtava u okviru Hrv. ustaškog oslobodilačkog pokreta. Svi savezi i ustrojbe unutar tih saveza imaju biti ustrojeni na načelu postavljenog vodstva, politički nadzirani po ustaškom pokretu, a stručno vođeni po svojim višim ustrojbenim i stručnim predstavnicima. Na čelu svakog saveza stoji savezničar. Savezi se mogu dieliti prema strukama na dosaveze, kojima su na čelu dosavezni povjerenici. Svi savezi sačinjavaju Glavni savez ustrojba. Na čelu Glavnog saveza stoji državni savezničar staležkih ustrojbi. Po toj odredbi obuhvaća Glavni savez između ostalih također i Hrv. stalež slobodnih zvanja (pravnici, liečnici, tehničari i t. d.). Propisnikom Hrvatskog saveza slobodnih zvanja od 5. svibnja 1942. osnovan je taj Hrv. savez slobodnih zvanja kao staležka postrojba svih pripadnika slobodnih zvanja. Hrv. savez slobodnih zvanja je pravna osoba privatnog i javnog prava. I odvjetnici su po tom propisniku obvezno članovi tog saveza. Prema tom propisniku savez zastupa prema vani savezničar ili od njega ovlašteni zamjenik. Ostale osobe mogu zastupati savez samo na temelju punomoći savezničara. Dosavezi su pravne osobe javnog prava te privatnog prava u pogledu svoje imovine. Oni mogu s odobrenjem savezničara osnivati posebne odsjeke za ostvarenje svojih pojedinih svrha odnosno svrha saveza kao i prosvjetne, podporne i slične ustanove za svoje članstvo u sklopu samih dosaveza. Sve su te ustanove podređene savezu.

Svi dakle odvjetnici moraju biti obvezno članovi Hrv. saveza slobodnih zvanja. Oni su po zakonu o odvjetnicima svi i članovi Odvjetničke komore. Jedno se i drugo članstvo ne izključuje i ako se donekle u svrsi obzirom na probitke članova podudara. No kako po zakonu o odvjetnicima Odvjetnička komora kao staležka organizacija ne promiče samo probitke odvjetničkog staleža, već vrši i druge poslove, to u njeno postojanje obzirom na osnutak Hrv. saveza slobodnih zvanja nije ni dirano. Organi Hrv. saveza slobodnih zvanja nemaju stoga nikakove nadležnosti u pitanjima Odvjetničke komore.

Međutim je gornjom zak. odredbom Odvjetnička komora uklopljena neposredno u Glavni savez staležkih i drugih postrojbi. Ona je sada stručni ured Glavnog saveza staležkih i drugih postrojbi pod vodstvom i nadzorom drž. savezničara. Ovim uklapanjem nije Odvjetnička komora izgubila svoj prijašnji pravni značaj. To sliedi iz samih

zakonskih rieči, po kojima je ona »uklopljena«, dakle onakva, kakva je, svrstana je u Glavni savez staležkih i drugih postrojbi. Obzirom na ovo uklapanje nije od nikakvog upliva glede njezinog dosadanjeg pravnog položaja ni činjenica prelaza njezine imovine u vlastničtvo Glavnog saveza, budući da Glavni savez nije pravni sliednik komore. A ni svojim daljnjim postojanjem kao »stručni ured« Glavnog saveza staležkih i drugih postrojbi, nije Odvj. komora izmienila svoju osobnost ni u tom pogledu što izgubila. Ona je, dakako, u Glavnom savezu postala stručni ured, u koliko se tiče odvjetničtva, kao što su u tom savezu i druge priradne i staležke komore postale stručni uredi u pogledu svojih poslova.

I njezina je djelatnost ostala ista. Sve dosadašnje poslove, ima obavljati i dalje. Razlika je nastala samo u pogledu različitosti poslova, koje je obavljala. Ona je naime i do sada obavljala dvie vrsti poslova. Imala je naime »čuvati ugled, čast i prava odvjetničkog staleža«, dakle je obavljala čisto staležke poslove i »paziti na to, da odvjetnici vrše svoju dužnost«, dakle je obavljala i poslove u ime države. Od sada ima ove potonje poslove vršiti u prenesenom djelokrugu pod dosadanjim nadzorom, a one prve pod nadzorom državnog savezničara.* Djelatnost joj je dakle tstala ista. Moglo bi se tek postaviti pitanje obzirom na navedeni prelaz imovine komore u vlasničtvo saveza, da li je prestala djelatnost komore u koliko se odnosi na odlučivanje o prihodima odn. imovinom komore. No ni ta djelatnost komore nije prestala, a niti ju je preuzeo Glavni savez, pa prema tome i tu djelatnost ima komora i nadalje vršiti po propisima zakona o odvjetnicima.

Da li je nastala promjena u ustrojstvu Odvjetničke komore? To bi se donekle moglo zaključiti iz odredbe da Komora postaje stručni ured »pod vodstvom i nadzorom drž. savezničara«.

Propisi o ustrojstvu Odvjetničke komore sadržani su u V. glavi zakona o odvjetnicima. Po ovim su propisima djelatnici (organi) Od-

*) Mislimo da je ne samo »potonje«, nego i sve dosadanje svoje poslove Odvjetnička komora vršila u ime države u prenesenom djelokrugu (točnije: mjesto države). Sve poslove, namienjene Komori zakonom o odvjetnicima, vršila je prije država, koja ih je s tim zakonom preniela na Komoru. U tome i sastoji autonomija Odvj. komore, odatle njezin javnopravni značaj. Sjetimo se samo da je prije Zakona o odvjetnicima vlada (zemaljska, pokrajinska, državna) podieljivala stallum agendi, da je Banski stol vodio stegovni postupak i kažnjavao, da je sud imenovao zastupnika siromašnih itd. Nakon Zakona o odvjetnicima sve je te poslove preuzela od države Odvj. komora, koja od onoga vremena vodi imenik odvjetnika, upisuje u nj' i briše iz njega, stegovno kažnjava, itd. Sve, dakle, poslove iz Zakona o odvjetnicima vrši ona i nadalje u ime države, zbog česa glede s v i h tih poslova stoji pod nadzorom ministra pravosuđa. Pod nadzorom pak drž. savezničara stoji ona glede onih poslova, koji su joj namienjeni odredbama od 20. XII. 1941. i 16. V. 1942. To su novi njezini poslovi, koji su joj dodani uklapanjem u Glavni savez staležkih i drugih postrojbi, i s a m o g l e d e t i h poslova ona je stručni ured tog Glavnog saveza. Državni savezničar nije državni organ, nego je organ ustaškog pokreta, i zato ne može on vršiti nadzor nad državom odn. nad onim poslovima, koje razna autonomna tiela kao što je Odvj. komora, vrše u ime države. Da su odvjetnici uz Odvj. komoru imali još kakvo svoje, makar neobvezno družtvo, bilo bi to družtvo, pretvoreno u obvezno, uklopljeno u Glavni savez, dok bi

vjetničke komore: skupština, odbor Odvjetničke komore i predsjednik komore. Predsjednika i članove odbora imenuje ministar pravosuđa i bogoštovlja od članova izabranih i predloženih po skupštini, koju sačinjavaju svi članovi komore. Svaki ovaj djelatnik ima svoju posebnu nadležnost. Predsjednik osim toga zastupa komoru prema drugima i predsjeda u skupštini i u odboru. Sad Odvjetnička komora dolazi pod vodstvo državnog savezničara. To vodstvo ne izključuje postojanje ostalih djelatnika Odvjetničke komore. U protivnom slučaju preuzeo bi drž. savezničar njihove poslove u svoju nadležnost, jer nije određen organ, koji bi imao te poslove obavljati. Da državni savezničar nije preuzeo nadležnost Odvjetničke komore, sliedi iz činjenice, da Komora dolazi i pod njegov nadzor. Obavljanje poslova i nadzor nad tim poslovima jesu dvie različite stvari, koje su nespojive u jednoj te istoj osobi. Ovo vodstvo može značiti prema tome samo neke vrsti reprezentativnog vodstva. No Odvjetnička komora dolazi i pod nadzor drž. savezničara. Pravo nadzora nad radom Odvjetničke komore pripada po zakonu o odvjetnicima ministru pravosuđa i bogoštovlja. I zak. odredba određuje da u pogledu onih poslova, koje komora vrši u ime državnih upravnih oblasti, ona stoji pod nadzorom nadležnog ministra. Kakav nadzor vrši prema tome državni savezničar nad komorom? Značilo bi da vrši nadzor glede onih poslova, koje komora ne vrši u ime državnih upravnih oblasti. No glede nadzora ministra pravosuđa i bogoštovlja određena su i njegova prava u tom pogledu, dok zak. odredba ne sadrži nikakovih prava glede nadzora drž. savezničara. Znači da i to pravo nadzora nema za sada nikakovog učinka glede samog rada komore.

Navedenom zakonskom odredbom nije se stoga za sada ništa izmienilo u ustrojstvu i djelatnosti Odvjetničke komore. Izmjena je nastala samo u nazivu, jer je Odvjetnička komora postala stručni ured Glavnog saveza staležkih i drugih postrojbi.

Odvj. komora bila mogla ostati podpuno nedirnuta izvan istog saveza. Valja naglasiti da su odvjetnici jedini pripadnici izključivo slobodnog umnog zvanja, jer odvjetnika namještenih u službi uobće nema odn. ne smije biti. Zato odvjetnici ne mogu pripadati u drugi savez nego u onaj slobodnih zvanja. Drugčije je pak s liečnicima, inženjerima, novinarima itd. Liečnik Sora, ako se ne bavi i privatnom ordinacijom, spada među javne namještenike, liečnik kakvog sanatorija, ako izvan sanatorija nema ordinacije, spada u privatne namještenike, liečnik namješten u državnoj bolnici, ako vrši i privatnu praksu, spada i u javne namještenike i u slobodno zvanje, tako da su danas uobće riedki liečnici, koji bi pripadali izključivo slobodnom zvanju. Isto su tako novinari, ti prijašnji uz odvjetnike najizrazitiji predstavnci slobodnih zvanja, skoro sasvim prešli u službeni odnos. Ova, dakle, posebna značajka odvjetničkog stališa kao jedinog izključivo slobodnog zvanja, otvarala je mogućnost uklapanja stališa u Glavni savez i bez uklapanja autonomne Odvjetničke komore, u kojem slučaju bila bi i čitava stvar mnogo jasnija i jednostavnija. Ne bi se složili ni sa zaključnom tvrdnjom g. pisca da je, naime, nastala izmjena u nazivu Odvjetničke komore. Mislimo da je njezin naziv ostao isti, a to što je ona postala i stručni ured Glavnog saveza st. i dr. postrojbi, predstavlja samo jedno njezino novo svojstvo ili posao. Ovdje ne ulazimo u razmatranje pitanja, je li točno reći za jedno autonomno tielo s vlastitim djelokrugom (makar taj bio delegiran, prenesen od države) da poslove iz tog djelokruga vrši u prenesenom djelokrugu. — Op. ur.

Vlastnička tužba i uređenje međa

Napisao Dr. Zlatko Majtin, sveuč. docent

Predmet, koji ovdje želimo razmotriti, sadržan je u problemu, u kom odnosu stoji vlastnička tužba prema vanparničnom postupku o uređenju međa, kada se spor sastoji u pitanju, kako teče međa između dvaju zemljišta. Drugim riečima, je li na mjestu vlastnička tužba u onom slučaju, kada vlastnik izvjestnog zemljišta tvrdi, da međa između njegovog i susjednog zemljišta teče preko onog diela zemljišta, koji se nalazi u »mirnom« posjedu susjeda, dok susjed to poriče, ili bi u svakom takvom slučaju vlastnik, koji smatra, da je u svom pravu povriеđen, bio vezan na predhodni vanparnični postupak o uređenju međa.

U austrijskoj znanosti građanskog prava ovo je pitanje vrlo sporno,[1]) što je obzirom na nejasnoću odn. nepodpunost tamo važećih propisa o uređenju međa (II. djelomična novela k o. g. z.-u) podpuno razumljivo. Među tim propisima nije sadržano nijedno pravilo, koje bi to pitanje izričito rješavalo, ali je ipak očita njihova tendenca, da postupku o uređenju međa bar u nekim slučajevima dadu obvezatan značaj. I tako praksa s jedne strane (i ako ne jednoglasno) pokušava taj obvezatni značaj vanp. postupka o uređenju međa i ostvariti, dok teorija više ili manje naginje stanovištu, da se u gornjem slučaju dopusti mogućnost vlastničke tužbe i bez predhodnog vanp. postupka o uređenju međa. Pri tome se polazi s načelno opravdanog gledišta, da postupak o uređenju međa treba razlikovati od vindikacije jednog diela zemljišta; u prvom slučaju, ako je međa doista sporna (a taj slučaj ovdje jedino i dolazi u obzir). ide se za ustanovljenjem nove međe, razgraničenjem prema posjedovnom stanju odn. pravičnosti, dok se kod vindikacije ide za priznanjem stare, prave međe i utvrđenjem prava vlastničtva tužiteljeva na čitavom spornom komadu bez obzira na posjedovno stanje.[2])

Ovo stanovište, prema kojemu bi trebalo razlikovati slučajeve u kojima je dopuštena vlastnička tužba, od onih, u kojima je obvezatan predhodni postupak o uređenju međa,[3]) ušlo je i u našu suvremenu književnost, [4]) a koliko mi je poznato, i u našu sudsku praksu.[5]) Držim

---

[1]) V. Ehrenzweig, System, VI. izd., § 190., str. 142 i sl., Klang, Bemerkungen zu den sachenrechtlichen Bestimmungen der Zivilnovellen, str. 118 i sl., te Kommentar, k § 851., str. 915 i sl. i tamo navedenu književnost.

[2]) V. Ehrenzweig, 1. c., str. 143.

[3]) Austr. književnost ima za to stanovište oslona i u »Razjašnjenjima ministarstava pravosuđa k II. djel. noveli«. Ta razjašnjenja naime i sama upućuju na to, da je predhodni vanp. postupak kod sporova o međi obvezatan samo onda, ako se radi o »pravom« sporu o međi (eigentlicher Grenzstreit). Uostalom izgleda, da u čitavom ovom sporu nije ostalo podpuno bez utjecaja predjustinijansko rimsko pravo sa svojim razlikovanjem »controversia de fine« i »controversia de loco«.

[4]) V. Žilić-Šantek, Zak. o sud. vanp. post., str. 61. — Ostali komentatori našeg Vanp. postupnika (Goršić, Godina) ne upuštaju se pobliže u to pitanje.

[5]) Koliko je to pitanje zadavalo brige našoj starijoj praksi, dokazuju i rieš. od 14. 9. 1887., br. 2575, od 21. 2. 1889., br. 3596, od 14. 4. 1898., br. 971 (Čimić, I. br. 84. 85. 86), od 20. 11. 1913., br. 5466 (Čimić, II., br. 978), te od 10. 12. 1929., br. 4593 (Vragović, III., br. 980).

međutim, da je to stanovište za naše važeće pravo neprihvatljivo. Naši važeći propisi o uređenju međa (čl. 24 i sl. Uvod. zak. k vanp. post., te §§ 275 i sl. Vanp. post.) preuzeti su doduše uglavnom iz II. djel. novele, ali ipak sadrže stanovita odstupanja od austr. uređenja. Jedno takvo odstupanje neposredno zadire baš u pitanje, koje ovdje razmatramo. To je propis § 278. Vanp. post. Dok naime, kao što smo spomenuli, u II. djel. noveli nema jasne odredbe o tome, da li je predhodno vanparnično uređenje međa uviek obvezatno ili nije, naš § 278. kaže:

»Ako se u toku koje parnice pred redovnim sudom pokaže, da se radi samo o sporu u pogledu međa, onda će se s tužbom postupiti kao s priedlogom za uređenje međa«.

Ovim propisom riešen je spor, koji je u austrijskoj znanosti i praksi izazivao tolika različita rješenja, na jasan i nedvojben način. Njime je izričito ustanovljeno, da je predhodni vanparnični postupak o uređenju međa obvezatan u svakom slučaju spora o međi,[6]) pri tom je podpuno neodlučno, radi li se o »za se stojećim zemljištnim komadima« (Ehrenzweig, l. c., str. 144), koji prelaze među ili o uzkom zemljištnom potezu uz samu među, radi li se o takvoj spornosti međa, da se stara, prava međa više uobće ne da ustanoviti (nazovimo je objektivnom spornošću međe) ili o takvoj, kod koje bi se stara međa još dala utvrditi (subjektivna spornost) i tč dč Nakon u § 278. ne upućuje ničim na takvu mogućnost razlikovanja, pa nema razloga, zašto bi mi takvo razlikovanje usvajali. Osim toga i vladino obrazloženje Vanp. post. nedvojbeno pokazuje, da su njegovi redaktori bili sviestni domašaja ovog propisa i da su mu doista željeli dati ovaj smisao. Ono naime k ovom propisu kaže: »Prema spomenutom načelu ..... uređenje međa može biti samo u vanparničnom postupku Predhodno uređenje međa u vanparničnom postupku obligatno je ..... i u slučajevima, u kojima je stranci ostavljeno, da svoje bolje pravo ostvaruje putem parnice. Dosljedno tome trebalo bi parničnu tužbu podnesenu n. pr. radi priznanja prava vlastničtva ili smetanja posjeda zbog nedopustivosti redovnog pravnog puta odbaciti (v. § 40. Grpp), ako bi se u pravnom sporu pokazalo, da se faktično radi samo o sporu zbog međa..... Ali..... predviđa se, da se u takvim slučajevima ima s tužbom postupati kao s priedlogom za uređenje međa...« Već jasnije nije se svakako mogla podvući misao o obvezatnosti predhodnog vanparničnog postupka o uređenju međa.

Prema tome obzirom na naš Vanparnični postupnik moralo bi biti van dvojbe, da je kod svakoga spora o međi obvezatan predhodni vanparnični postupak o uređenju međa. Predpostavka toga jest samo, da se doista radi o sporu o međi (bilo objektivnoj bilo subjektivnoj spornosti međe). Samo je po sebi razumljivo, da postupak o uređenju međa ne će doći onda u obzir, kada se zahtjev tužitelja temelji na nekom posebnom pravnom naslovu (n. pr. § 418. o. g. z. dosjelost i sl.), makar se i odnosio na zemljište, koje graniči s tužiteljevim, jer u tom slučaju uobće ne predleži spor o međi. Na takve slučajeve ne odnosi se § 278. V. p., kao ni ostali propisi o uređenju međa.

Moglo bi se još jedino nabaciti pitanje, da li je ovo rješenje našeg važećeg prava, koje svakako predstavlja vrlo zanimljiv pokušaj, s materialno i procesualno,pravnog gledišta najsretnije. Svakako bi se protiv njega moglo iznieti, da u stvari nema mnogo svrhe siliti stranke na predhodni vanparnični postupak u onim slučajevima sporova o međi, u kojima taj postupak ni pojmovno nije u stanju osigurati kakvo-takvo zadovoljavajuće rješenje. Pri tome će se redovito raditi o takvim sporovima, kod kojih predleži samo subjektivna spornost međe, kako smo je gore nazvali. Ako naš susjed drži u posjedu jedan dio našeg zemljišta, koje graniči s njegovim, na temelju same tvrdnje, da se taj komad zemljišta nalazi s onu stranu međe, te ako smo mi u stanju dokazati, da pravi tok međe ne odgovara njegovoj tvrdnji, onda doista vanparnični postupak o uređenju međa sam po sebi ne bi imao mnogo svrhe. U njemu naime sud načelno ne rješava spor prema materialno-pravnom stanju, nego prema posljednjem mirnom posjedu ili pravičnoj ocjeni (čl. 25 Uvod. zak. vanp. post., § 280. V. p.). Zar onda ima smisla zahtievati neki predhodni vanparnični postupak ili čak parnicu pretvarati u vanparnični postupak (§ 278. V. p.),[7]) ako je očito, da se stvar može konačno riešiti samo na temelju materialno-pravnog stanja, koje se može dokazati? Na prvi pogled može to doista izgledati kao stanovita procesualna zamršenost, koja nema mnogo svrhe, ali u stvari to nije tako. U prvom redu napomenuti nam je ono, na što se i vladino obrazloženje Vanp. post. s pravom upire, t. j. da će vanparnični postupak i u takvim slučajevima često biti koristan, jer će dovesti do okončanja spora nagodbom. Osim toga ne smije se zaboraviti, da naš Vanp. post. daje za razliku od austr. uređenja široku mogućnost dokazivanja boljeg prava i u postupku o uređenju međa. Ako pak u nekojem slučaju ne dođe niti do nagodbe, a niti se stranke slože o izvođenju dokaza o boljem pravu već u vanparničnom postupku (§ 280.-II. V. p.), onda taj predhodni vanparnični postupak svakako ne predstavlja nikakvi procesualni debitak, nego zlo, ali nužno zlo. Nuždno zato, jer ako se u nekim slučajevima želi postupku o uređenju međa dati obvezatan značaj, što je nedvojbeno opravdano, onda nam manjkaju kriteriji, po kojima ćemo na čvrstoj osnovici odvojiti slučajeve obvezatnog uređenja međa od onih, u kojima je odmah dopuštena vlastnička tužba. Da je tamo doista tako, najbolje nam dokazuje spor oko ovog pitanja u austri. književnosti.[8]) Ako sve to uočimo, onda odpada i posljednji prigovor riešenju, kojim je naš Vanp. post. postavio austrijski postupak o uređenju međa dielomično na nove temelje.

[6]) Zuglia, Gradj. proc. pravo, II., str. 765, shvaća taj propis tako, da parnični sud ima predmet uputiti vanparničnom, ako se »bude vidjelo, da se u stvari radi samo o uređenju granice«. Ako se to doista doslovce uzme, onda bi to stanovište uglavnom odgovaralo vladajućem stanovištu austr. znanosti. U mnogo slučajeva »sporova o međi« (§ 278. V. p.) ne će se naime raditi i o potrebi uređenja međe, samo što je te slučajeve težko unapried odrediti (v. napried tekst).

[7]) To kod većih sudova izaziva redovito promjenu referade i s time u svezi otezanje postupka.

[8]) Kao što smo spomenuli, razjašnjenja ministarstva pravosuđa k II. djel. noveli razlikuju u tom pravcu »prave« i »neprave« sporove o međi. Međutim, što znači »pravi« spor o međi, kako se on može nesumnjivo unapried odrediti? Zato nije ni najmanje čudno, da i u austr. znanosti ima zastupnika mišljenja, da je postupak o uređenju međa uviek obvezatan; na pr. Swoboda, Das österr. A. B. G. B., II. str. 273, Wohlmeyer, Jur. Blätter, g. 1933., str. 469 (cit. prema Klangu, l. c.).

Poviestna misija skupnog ugovora u radnom pravu

Napisao Živko Kariolić, viećnik Trgovačkoga suda u Zagrebu

Pravna ustanova skupnoga ugovora poznata je danas, može se reći, u svim priradnim granama. Gdjegod se uposluje radna snaga i stvaraju radni odnosi između poslodavaca i posloprimaca, tu dolazi do primjene skupni ugovor. On je niknuo iz nagona i borbe radnika za samoodržanje te je u početku predstavljao samo priznanje onoga gospodarski jačega. Skupni ugovor jest tekovina borbe radničtva u civilizaciji rada, koju je ono izvojevalo nakon težkih i dugotrajnih poviestnih razdoblja.

Poznati su nam radni uvjeti radnika u prošlosti. Pojam radnika u pravnom smislu kao subjekta radnoga prava nije postojao u starome vieku. Rob, radnik, bio je u rimsko doba objekt prava, a ne subjekt. Kršćanstvu je uspjelo ublažiti položaj roba, ali mu nije uspjelo roba pretvoriti u pravni subjekt, a pogotovu ne u ravnopravni, niti uobće izkorieniti robstvo. Samo kroz duga razdoblja, malo po malo, mienjalo je robstvo svoj oblik te su robovi prelazili u slobodnjake, sluge kmetove, kolonate, glebae adscriptos, vezane uz zemlju, u sluge ne jednog gospodara, već sluge zemlje i sustava kmetstva.

Tek s francezkom revolucijom i Napoleonovim zakonikom priznata je i samome posloprimcu podpuna sloboda ugovaranja. Načelo demokracije obara sustav kmetstva, ukida vlastelinske prerogative i uzdiže radnika do pravne jednakosti, do ravnopravnosti s poslodavcem.

Napredak tehnike i porast veleobrta ojačaše gospodarski život radnika, ali ga dovedoše i u sve veću ovisnost od radnog odnosa. Obstanak radnika, njegov i njegove uže obitelji priradni položaj postaše sve ovisnijim o naplati njegova rada. Ta se ovisnost napredkom tenhike sve više pojačavala, tako da se izrabljivanje radne snage nije moglo spriečiti pojedinačnim nastupom. U zaštitu svoga položaja i obstanka odgovorili su radnici udruživanjem svojih snaga i masovnim, skupnim nastupom. Umjesto pojedinaca nastupiše radničke organizacije. One su postavljale sveudilj nove zahtieve, koji nisu bili zahtjevi pojedinaca, nego skupine (kolektiviteta). Probitci pojedinaca bili su podvrgnuti probitcima skupnosti.

I tako je iz pregovora i sporazuma radničkih organizacija s poslodavcima niknuo novi oblik ugovora, poznat pod imenom skupnoga (kolektivnoga) ugovora. Međutim zbog pomanjkanja pravne, zakonske sankcije tim skupnim ugovorima i jer su se sklapali redovito samo s pojedinim poduzećima, bili su oni neprimjenljivi na one radnike, koji iz bilo kojega razloga niesu bili učlanieni u dotičnim organizacijama ili uposleni baš u dotičnome poduzeću. Sve je to smetalo podpunome razvoju snage skupnih ugovora. Ali upornome nastojanju radničkih organizacija da te ugovore u probitku skupnosti što više prošire i uzdrže, uspjelo je konačno prisiliti i zakonodavca da i on prizna, prihvati, uzakoni novi oblik ugovora. Time je skupni ugovor

zadobio punu pravnu sankciju, a njegove odredbe pravnu obvezatnost, tako te je njegovo djelovanje prošireno i izvan kruga samih članova ugovarajućih radničkih sindikata.

U prvome početku služio je skupni ugovor u glavnome, a u većini i jedino uređenju plaćevnih uvjeta, od česa i njegov prvotni naziv tarifni ugovor.

Kad su tako sa pravnog gledišta u početku nepriznati ili bar sporni skupni ugovori postali konačno pravno nesporni, zakonom priznati i pravno obvezatni, neka ih zakonodavstva preuzeše kao sredstvo, oruđe državnog autoritativnog uređenja radnih odnosa, vežući njihovu pravnu obvezatnost o odobrenje državne vlasti. Htjelo se da na taj način skupni ugovori posluže kao temelj za uređenje cjelokupnog narodnog i priradnog razvitka po naročitom sustavu.

Sam pojam skupnoga ugovora teoretski je još uviek sporan. Prema nekim zakonodavstvima dan je skupnome ugovoru pojam privatno-pravnog ugovora, dok po nekima spada on u područje javnoga prava. Između više teorija o njemu najpoznatija je normativna. Ova teorija smatra skupni ugovor normativnim izvorom, dok njoj protivna, ugovorna, teorija vidi u njemu narav i pravni oblik ugovora. Treća, posredovna, teorija smatra skupni ugovor obzirom na njegov oblik ugovorom, ali obzirom na njegov sadržaj normom.

U francezkom pozitivnom pravu sankcioniran je pojam skupnog ugovora kao privatno-pravnog ugovora zakonom od 25. IX. 1919. (Code de travail), a zakonom od 24. VI. 1936. ovlašten je ministar rada da može protegnuti djelovanje skupnog ugovora i na sve članove dotične kategorije rada. U Njemačkoj bio je skupni ugovor uzakonjen dekretom od 23. XI. 1918., ali je zakonom od 20. I. 1934. o uređenju nacionalnog rada izmienjen poslovnim redom za pojedino poduzeće, koji poslovni red izdaje sam poslodavac odn. vođa poduzeća; nema li takvog reda, zamienjuje ga skupna norma — Tarifordnung — koju izdaje obvezatno na uatoritativni način državni povjerenik rada.

U Australiji Federalni sud za pomirenje i arbitražu može izdavati odredbe sa snagom skupnog ugovora za sve zanimane. U Italiji su po zakonu od 3. IV. 1926. skupne ugovore sklapala samo priznata stručna udruženja a za njihovu pravnu valjanost i obvezatnost bilo je još potrebno da ih nadležne državne oblasti potvrde i proglase. Na području Nezavisne Države Hrvatske nalazimo prvi propis o skupnome ugovoru u Zakonu o zaštiti radnika još godine 1922., dok je prvi propis o načinu sklapanja i o obliku skupnoga ugovora sadržan u §-u 209. Obrtnoga zakona od 5. XI. 1931. Pojam skupnoga ugovora razradile su naknadno još i Uredba o utvrđivanju minimalnih nadnica, zaključivanju kolektivnih ugovora, pomirenju i arbitraži od 13. veljače 1937., zatim Uredba o rješavanju radnih sporova od 4. svibnia 1940., te zakonska odredba od 30. travnja 1942. odn. od 28. travnja 1944. o uređenju radnih odnosa.

Sve ovo dovoljno nam pokazuje da je pojam skupnoga ugovora kako u zakonskom tako i u pravno teoretskom pogledu još uviek podvržen razvitku, nestaložen i promjenljiv. Zato valja s puno opreznosti prosuđivati njegovu važnost, pravni mu položaj i djelovanje na radnome području.

Skupni ugovor možemo ubrojiti među one pravne ustanove, koje služe kao važan element u pripravnom periodu novog evropskog radnog prava. On unosi u radno pravo novu radnu civilizaciju XX-toga stoljeća. To je početni element nove družtvovne pravde u poviestnoj misiji XX-tog vieka.

O nadležnosti državnog povjereničtva za ciene i nadnice

Napisao Ivan Z. Galić, nadsavjetnik min. prosvjete u m. u Zagrebu

Državno povjereničtvo za ciene i nadnice izdalo je odluku od 15. IX. 1944. br. 8694 C. I-1944., kojom na temelju § 3. zak. odredbe o državnom povjereničtvu za ciene i nadnice od 18. VIII. 1943. br. 2097 D. V. 1943. uređuje mirovine posebničkih namještenika te određuje, da se one u I. razredu skupoće kreću od 8.000 do 18.000, u II. razredu skupoće od 7.500—16.800, u III. razredu od 6.400—15.600, a u IV. razredu skupoće od 6.000—15.000 Kuna. Po mome mišljenju nije bilo državno povjereničtvo za ciene i nadnice nadležno za izdanje ove odluke. U §-u 3. zak. odredbe o ovom povjereničtvu od 18. VIII. 1943. rečeno je, da je ono nadležno »za utvrđivanje ciena i nadnica (plaća)«. U čitavoj zak. odredbi nema nijedne ustanove, koja bi ovo povjereničtvo ovlašćivala na utvrđivanje mirovina, a mirovina i plaća su sasvim različiti pravni pojmovi. Kraj jasne zakonske odredbe ne može se po mom mišljenju ni nikakvom analogijom izvesti nadležnost Državnog povjereničtva za uređivanje mirovina.

Drugo je pitanje, kako je s uređivanjem plaća? U zak. odredbi o Državnom povjereničtvu za ciene i nadnice od 18. VIII. 1943. ustanovljuje se u §-u 3. da djelokrug tog povjereničtva obuhvaća poslove, koji se odnose na utvrđivanje ciena i nadnica, u koliko to utvrđivanje prema posebnim propisima ne spada u nadležnost drugih oblasti. Zatim se nastavlja, da je ovo povjereničtvo izključivo nadležno: a) za utvrđivanje ciena i nadnica (plaća); b) za propisivanje načina izračunavanja ciena u onim slučajevima, kad se ne može ustanoviti točna visina ciena; c) za izdavanje običnih propisa o utvrđivanju ciena i nadnica i d) za propisivanje načina izjednačenja ciena i nadnica. § 6. ove zak. odredbe određuje pak, da je nakon zadobivanja pravne moći ove zak. odredbe ništetno svako utvrđivanje ciena i nadnica, koje usliedi od bilo koje oblasti i ustanove bez odobrenja Državnog povjereničtva za ciene i nadnice, ako utvrđivanje tih ciena i nadnica spada u djelokrug Državnog povjereničtva za ciene i nadnice.

U doba, kad je stupila na snagu ova zak. odredba, važila je zak. odredba od 30. IV. 1942. o uređenju radnih odnosa. Po §-u 5. ove odredbe uređuju se radni odnosi skupnim ugovorima, koje su obvezatno dužni sklapati poslodavci i posloprimci o svim radnim i plaćevnim uvjetima. Skupne ugovore sklapaju po pojedinim priradnim strukama stručne zajednice posloprimaca i poslodavaca, a za one priradne struke na strani poslodavaca, za koje još nisu osnovane stručne zajednice, njihove nadležne priradne komore ili komore slobodnih zvanja. U skupnom ugovoru moraju biti određeni svi radni i plaćevni uvjeti za cielu struku, sve njezine grane i skupine (§ 6.). Pregovorima i sklapanju skupnih ugovora prisustvuje državni pouzdanik rada, koji potvrđuje sklopljene ugovore, jer oni bez te potvrde nemaju pravne valjanosti. Po zak. odredbi od 14. IX. 1942. o promjeni i nadopuni ove zak. odredbe o uređenju radnih odnosa propisuje sam državni pouzdanik rada svojom odlukom radne i plaćevne uvjete u svim onim točkama, u kojima se obje stranke nisu u određenom roku složile, ili koje točke nisu bile predmetom pregovora, kao i u slučaju, ako obje stranke ili samo jedna uzkrate podpisivanje konačnog utvrđenog sadržaja ugovora, — no drž. pouzdanik rada može i u onom dielu ugovora, u kome su se obje stranke složile, izvršiti potrebne promjene, ako to traže državni probitci ili važni družtvovni razlozi. Po §-u 10. odredbe od 30. IV. 1942. može ministar udružbe u slučaju, ako to traži državna i narodna korist, u sporazumu s ministrom za obrt, veleobrt i trgovinu postojeći skupni ugovor proglasiti u cielosti ili djelomično nevažećim i naredbom odrediti radne i plaćevne uvjete, koji će vrieditи dok ne bude sklopljen ugovor. Po §-u 12. imadu svi plaćevni uvjeti u skupnom ugovoru biti podneseni državnom uredu za oblikovanje ciena i nadnica na predhodno odobrenje i bez tog odobrenja ne mogu biti potvrđeni.

Sada navedena zak. odredba o uređenju radnih odnosa izmienjena je zak. odredbom o uređenju radnih odnosa od 28. IV. 1944., koja se po §-u 31. primienjuje počevši od 1. V. 1944. I po toj zak. odredbi uređuju se radni odnosi skupnim ugovorima, koji se imadu obvezatno sklapati glede radnih i plaćevnih uvjeta. Skupne ugovore sklapaju po priradnim granama za cielo područje države ili za određeni njezin dio posloprimačke i poslodavačke stališke postrojbe Glavnog saveza staležkih i drugih postrojbi. Ovako sklopljene ugovore imade potvrđivati državni pouzdanik rada, koji također propisuje radne i plaćevne uvjete u slučaju, ako se ugovarajuće stranke nisu glede njih složile, ili ako su uzkratile podpisivanje konačno utvrđenog skupnog ugovora. Dok se pak radni i plaćevni uvjeti ne urede skupnim ugovorima, mogu po §-u 24. posloprimci i poslodavci u pojedinim priradnim poduzećima sklapati sporazume o plaćevnim uvjetima uz odobrenje državnog pouzdanika rada. Pri uređenju plaćevnih uvjeta ima se po §-u 28. izhoditi predhodno odobrenje Državnog povjereničtva za ciene i nadnice, jer inače utanačenje i propisi o plaćevnim uvjetima na vriede. I po ovoj zak. odredbi može ministar zdravstva i udružbe u običem državnom probitku postojeći skupni ugovor u cielosti ili djelomično dokinuti i propisati radne i plaćevne uvjete.

Kako se prema tomu vidi, i po ovoj novoj zak. odredbi o uređenju radnih odnosa koja je lex specialis, ne spada uređivanje plaćevnih uvjeta u djelokrug državnog povjereničtva za ciene i nadnice, već se ti plaćevni odnosi imadu urediti u skupnim ugovorima, koje sklapaju za cielo područje države ili su određeni njezin dio poslopri-

mačke i poslodavačke staležke postrojbe Glaviog saveza staležkih i drugih postrojbi uz odobrenje državnog pouzdanika rada, koji i samostalno propisuje te plaćevne uvjete, ako se stranke ne bi mogle složiti. Povrh toga može ovaj državni pouzdanik rada i ministar udružbe u stanovitim slučajevima i sam propisivati plaćevne uvjete. Državno povjereničtvo za ciene i nadnice imade se samo predhodno očitovati i odobriti plaćevne uvjete, ali ono nije zvano, da samo određuje i propisuje te plaćevne uvjete. To je i samo po sebi razumljivo, jer su samo stručne zajednice posloprimaca i posladavaca odn. posloprimačke i poslodavačke stališke postrojbe po pojedinim priradnim granama kadre znati, što je za posloprimce u pojedinim priradnim granama potrebno, ali i moguće. Za to su po ovim propisima potrebni pregovori između posloprimaca i poslodavaca, a ne jednostavna odredba državnog povjereničtva za ciene i nadnice, koje ne može poznati prilike potrebe i mogućnosti u svim pojedinim priradnim granama i za čitavo područje države.

Da bivši državni ured, a sada državno povjereničtvo za ciene i nadnice, nisu zvani za obćenito uređenje plaća, proizlazi i iz toga, što su najniže nadnice za radnike i najniže dopustive plaće za privatne namještenike bile uređene posebnom zak. odredbom od 15. VII. 1941., na temelju koje je ministar udružbe propisao naredbu od 25. IV. 1942. o obiteljskim doplatcima radnika i namještenika. Ovi su obiteljski doplatci ponovno uređeni zak. odredbom od 25. III. 1944., glede koje je ministar zdravstva i udružbe izdao provedbenu naredbu od 25. IV. 1944.

Kad već govorim o Državnom povjereničtvu za ciene i nadnice, htio bi se još osvrnuti na zaključak Stola Sedmorice od 16. VI. 1944. Ut. 118-44. priobćen u Mjesečniku za 1944. br. 7. i 8. Po tom zaključku nadležan je sud u odnosnom sporu,jer je tužitelj tražio zaštitu svog subjektivnog privatnog prava, koje proizticе iz propisa pravila tuženog mirovinskog zavoda, — a za riešenje ovoga priepora nadležni su redoviti građanski sudovi, jer nikakvim posebnim zakonom nije taj priepor izuzet od suđenja redovitih sudova — i jer tužitelj nije tražio utvrđenje veće mirovine niti priznanje prava na izvanredni ratni skuparinski doplatak u smislu odluke Državnog ureda za oblikovanje ciena i nadnica od 27. I. 1943. br. 18150-42., za čije bi riešenje bilo nadležno Državno povjereničtvo za ciene i nadnice u smislu §-a 3. zakona o državnom povjereničtvu od 18. VIII. 1943. Stol Sedmorice, čini se po tom, da je zauzeo stanovište, da bi tužitelj imao povesti postupak ne kod suda, već kod Državnog povjereničtva za ciene i nadnice, da je tražio izpunjenje svoga prava na osnovu odluke državnog povjereničtva za ciene i nadnice. Međutim kakav bi to mogao biti postupak? Zakonska odredba o državnom povjereničtvu za ciene i nadnice od 19. VIII. 1943. pozna u svom §-u 12. samo kaznene sankcije. Ove su kaznene sankcije danas izmienjene, te u tom pravcu važi zak. odredba od 9. VI. 1944. o promjeni i nadopuni zak. odredbe o državnom povjereničtvu za ciene i nadnice, koja i opet uređuje samo postupak protiv prekršitelja propisa ove zakonske odredbe ili propisa izdanih na njezinu temelju. Prema načinu kazne vidi se, da ova kaznena sankcija ima pred očima prekršitelje propisa o utvrđenju

ciena, jer uz novčanu kaznu još predvida zapljenu robe; izključenje od dodjele robe sirovina, polusirovina, poluproizvoda i pogonskog tvoriva; stavljanje poduzeća pod upravu države i oduzimanje prava na obavljanje rada, dočim bi se težko mogla primieniti na prekršitelje glede utvrđenja nadnica odn. plaća. Međutim i u slučaju, ako je koji namještenik stekao po odluci Državnog povjereničtva za ciene i nadnice neko pravo — recimo na prvi i drugi ratni doplatak ili ratnu pomoć — a poslodavac neće da mu izplati doplatke i pomoć, to je njegovo pravo građansko pravne naravi, za koje vrše sudsku vlast sudovi (§ 1. gpp.) te on može svoje privatno pravo ostvariti samo putem suda, tim više, što neka stanovita obćenita oblastna odredba ne može nikako biti izvršni naslov. Propisi koje ovo povjereničtvo izdaje u svom djelokrugu, obvezatni su doduše po §-u 6. zak. odredbe za sve državne i samoupravne oblasti i ustanove kao i za sve druge pravne i naravne osobe, ali se na osnovu obćenite odredbe ne može voditi ovrha, niti može samo povjereničtvo biti zvano, da rješava ovakav građansko-pravni spor, već on spada pred redoviti sud.

Primjena § 948 o. g. z. u sudbenoj praksi

Napisao dr. Mario Mitrović, odvjetnik u Virovitici.

Aktuelnost pojedinih zakonskih ustanova nije uviek jednaka. Mienjanjem života i životnih prilika mienja se i važnost pojedinih ustanova, koje taj život uređuju. Jedna od ustanova, čija je važnost u novije doba znatno porasla, jest ustanova § 948. o. g. z., koja govori o pobijanju darovanja zbog neharnosti.

U vrieme stvaranja našeg o. g. z., kada je život patriarhalno tekao i kada se neharnost smatrala difamirajućom osebinom družtvenog ološa, onda je ustanova §. 948 o. g. z. jedva kada imala prilike doći do izražaja. Protivno tomu danas je neharnost na dnevnom redu.

Novije je vrieme naročito u obiteljskom životu donielo dvie težke i tipične pojave neharnosti: naime, da djeca napuste i bez pomoći ostave u starosti roditelje, koji su im darovali svoj imetak, te da bračni drug napusti bračnog druga, koji mu je darovao cieli ili dio — obično polovicu — svog imetka. Ako je napušteni bračni drug žena, koju je muž i bez obzira na darovanje dužan uzdržavati, onda je ovaj potonji slučaj još i pooštren.

Nastaje pitanje, podpadaju li spomenuti slučajevi, koji se danas u velikom broju pojavljuju i tvore rak-ranu družtvenog i obiteljskog života, pod ustanovu §. 948 o. g. z. i mogu li se darovanja u takovim slučajevima pobijati?

Postojeća sudbena praksa odgovara na to pitanje niečno.

Sudbena praksa, naime, redovito tumači zakon tako, da se darovanje može pobijati samo u onim slučajevima, koji su u §. 948 o. g. z. izričito navedeni t. j. u slučajevima pozljede tiela ili uvrede u poštenju, u slobodi, ili u imovini, koja se po zakonu kaznenom može progoniti. Ako, dakle, djeca odn. bračni drug napuste roditelje odn. bračnog

druga, a da kod toga ne počine nikakovo kažnjivo djela na njihovu štetu, onda to prema tumačenju postojeće sudbene prakse nije gruba neharnost, pa se stoga ni darovanje radi napuštanja samog po sebi ne može pobijati.

Da se to stanovište s obće-ljudskom etičnom sviesti ne može pomiriti, suvišno je izticati, ali držim, da ni u pravnom pogledu nije održivo, jer nije na postojećem zakonu osnovano.

Ustanova §-a 948 o. g. z. doslovno glasi: »Darovanje se može poreći, ako je obdarenik krivac kakove grube neharnosti prema svom dobročincu. Pod grubom neharnošću razumieva se takova pozljeda tiela ili uvreda u poštenju, u slobodi ili u imovini, da se suprot uvredioca može postupati službeno ili na zahtievanje uvređenika po zakonu kaznenom«.

Pošto zakon u citiranoj ustanovi izričito navađa, što se ima razumievati pod grubom neharnošću, to sudbena praksa — kako je gore spomenuto — redovito stoji na stanovištu, da se darovanje može pobijati s a m o u onim slučajevima, koje zakon izričito navađa.

No rieči »samo« u zakonskom tekstu nema, i čim smo mi tu rieč umetnuli, onda je to restriktivno tumačenje. Za takovo pak tumačenje nema ni potrebe ni oslona u zakonu.

Ustanova §. 948 o. g. z. sastoji se iz dvie izreke. Temelj norme bezuvjetno je sadržan u prvoj izreci, koja obćenito određuje, da se darovanje može poreći zbog kakove grube neharnosti. To je već samo za sebe podpuna norma, koju druga izreka doduše razjašnjuje, ali koje se razjašnjenje ne mora smatrati ograničenjem.

Da je zakon htio pobijanje darovanja ograničiti jedino na slučajeve u drugoj izreci navedene, onda bi to bio uporabom izraza »samo« u slogu druge izreke izričito učinio, ili — što je još naravnije — bio bi i samu normu u drugu izreku uvrstio, dočim bi prva izreka kao posve suvišna odpala, jer ne bi uobće imala nikakove svrhe.

U tom bi slučaju odnosna ustanova morala glasiti: »Darovanje se može poreći, ako je obdarenik kriv prema svom dobročincu takove pozljede tiela i t. d.«

Na to nas upućuje i slična ustanova §. 540 o. g. z. koja je upravo na taj način stilizirana, pa ako je zakon tako stilizirao §. 540 o. g. z., zašto ne bi isto učinio i sa §. 948. o. g. z.?

No zakon nije stilizirao §. 948 o. g. z. kao slični §. 540 o. g. j., pa odatle sliedi, da je ustanovi §. 948 o. g. z. htio dati drugčije značenje i drugu primjenu nego li ustanovi §. 540 o. g. z.

Dok je prema §. 540 o. g. z. uzrok nesposobnosti nasljedovanja čisto pravnog karaktera (točno naznačena kazneno-pravna djela); dotle je prema §. 948 o. g. z. uzrok pobijanja darovanja čisto etičnog karaktera (gruba neharnost), a to kod tumačenja i primjene mora dovesti do razlike!

Dakako da se u oba slučaja ratio legis izvodi iz etičkog načela kao što se i čitavo pravo na koncu konca osniva na etičnim temeljima, ali to ništa ne može promieniti na stvari, da zakon u §. 948. o. g. z. dozvoljava pobijanje darovanja baš zbog »k a k o v e grube neharnosti«, a ne u slučaju točno navedenih kažnjivih djela kao što se u §. 540 o. g. z. određuje za nesposobnost nasljedovanja.

Budući da drugu izreku §. 948 o. g. z. ne možemo shvatiti ni kao zakonsku definiciju grube neharnosti, koja bi izključivala šire shvaćanje iste, jer je definiranje neharnosti kao etičnog pojma sa kažnjivim djelima kao pravnim pojmovima radi heterogenosti izključeno i nemoguće, to moramo iz svega toga zaključiti, da zakon dozvoljava pobijanje radi s v a k e grube neharnosti, a ne samo radi one, koja se očituje na način naznačen u drugoj izreci §. 948 o. g. z.

Na to bi se moglo primietiti, ako sve gornje stoji, da je onda druga izreka §. 948 o. g. z. uobće nepotrebna i bez svrhe.

No ako uzmemo u obzir i ponovno naglasimo, da neharnost nije pravni nego etični pojam, te da se i stupanj neharnosti (gruba neharnost) ne može mjeriti pravnim nego etičnim mjerilom, onda moramo doći do spoznaje, da zakon nije mogao ostaviti jednu normu sa čisto etičnim pojmom, o kojem shvaćanja mogu biti različita, a da ne navede radi ravnanja i mjerila neka djela iz pravnog područja, koja upućuju na obstojnost i stupan normirane neharnosti.

U svakom, dakle, slučaju, u kojem postoji u zakonu izričitoo navedena pozljeda ili uvreda, m o r a se uzeti, da postoji i gruba neharnost, — ali odatle nipošto još ne sliedi, da bi zakon time izključivao mogućnost izražavanja grube neharnosti i na drugi koji način.

Dosljedno tome možemo po §. 948. o. g. z. izvoditi predpostavku jedino o obstojnosti, ali nipošto ne — radi pomanjkanja pozljede ili uvrede — o neobstojnosti grube neharnosti.

Naprotiv prispodobom i analogijom sa djelima u zakonu navedenim moći će se i u svakom drugom slučaju iz djela druge vrste zaključivati o obstojnosti ili neobstojnosti grube neharnosti.

Protivno shvaćanje ne bi bilo ni logično. Neosporivo je, naime, da gruba neharnost može postojati, a da se ne očituje niti u pozljedi tiela, niti u uvredi poštenja, slobode ili imovine. Ako pak zakon grubu neharnost izričito normira kao uzrok pobijanja, a očito je, da ona može postojati i bez pozljede tiela ili uvrede poštenja, slobode i imovine, onda je nerazumljivo, koja bi bila svrha zakona, da izključi pobijanje unatoč postojećoj gruboj neharnosti jedino zbog toga, što se ta neharnost nije baš na gornji nego na drugi koji način očitovala.

Zaista se ne može nikako predpostaviti, da bi zakon davao veću važnost načinu, na koji se neharnost očituje, nego li samoj neharnosti, koju normira kao uzrok pobijanja.

Takovo tumačenje ne bi bilo logično, te bi se protivilo ustanovi §. 6 o. g. z.

Pa doista ni sama sudbena praksa nije u svom gore navedenom stanovištu mogla ostati u svakom slučaju dosljedna.

Postoji, naime, više rješitaba i vrhovnog sudišta, u kojima se preljub stalno priznaje i uvažuje kao valjani razlog pobijanja, pa se dakle u tom pogledu sudbena praksa može smatrati ustaljenom.

No preljub nije nikakova niti pozljeda tiela niti uvreda poštenja, slobode ili imovine, nego je povrieda braka, pa ako sudbena praksa, unatoč tome može preljub smatrati grubom neharnošću u smislu §. 948 o. g. z., zašto nebi mogla takovim smatrati i druge grube povrede bračnog i obiteljskog prava?

Istina je, doduše, da se preljub može progoniti po zakonu kaznenom, ali se unatoč tome ne može nikako subsumirati pod one slučajeve, koji su u drugoj izreci §. 948 o. g. z. navedeni. Tamo se naime ne kaže, da se pod grubom neharnošću razumieva svako djelo, koje se može progoniti po zakonu kaznenom, nego se izričito kaže, da se razumieva takova pozljeda tiela ili uvreda u poštenju, slobodi ili imovini, koja se može progoniti po zakonu kaznenom.

Kazneni progon, koji se spominje u §. 948 o. g. z., odnosi se dakle kao pobliža oznaka na tamo navedene pozljede i uvrede, a nipošto nije samostalan kriterij za ustanovljenje grube neharnosti.

Ako na pr. muž počini preljub, a kod toga poklanja ženi punu brigu i pažnju ostajući s njom i davajući joj puno uzdržavanje u zajedničkom bračnom životu, onda taj preljub može doduše biti za ženu manje ili više bolan — to je stvar individualne osjetljivosti — ali sam brak ipak unatoč kažnjivosti preljuba nije njime razoren. Naprotiv ako muž i bez preljuba jednostavno napusti i ostavi ženu bez ikakovog uzdržavanja, a zadrži si od nje na dar primljeni imetak, onda je to unatoč nekažnjivosti za ženu ne samo bolno, nego je time — i ako ne pravno — a ono faktično brak podpuno razoren i uzdržavanje žene ugroženo.

Kako je već gore spomenuto, preljub može biti više ili manje bolan, može dosljedno tome imati lakših ili težih posljedica, može dovesti i do sloma braka. Sve je to istina — ali je kraj svega toga nepobitna činjenica, da preljub u ogromnoj većini slučajeva u životu uistinu ne dovodi do težih posljedica a pogotovu ne do sloma braka, pa se uslied toga preljub ne može ni smatrati najtežom povriedom braka.

Možda će tko primietiti, da u onom slučaju, u kojem preljub ne dovede do sloma, stvar uobće ni ne dolazi pred sud, pa da dosljedno tome sudbena praksa faktično dozvoljava pobijanje samo u onim slučajevima, u kojima preljub dovede do sloma.

To je moguće. Ali ako to stoji, onda to ujedno znači, da nemamo uzrok pobijanja tražiti u preljubu, nego u slomu braka.

Ako je pak slom braka uzrok pobijanju a ne preljub sam po sebi, onda je zaista sasvim svejedno, da li je slom braka usliedio uslied preljuba ili na drugi koji način. Kažnjivost preljuba ne može kod toga igrati nikakovu ulogu.

Čim se, dakle, sudbena praksa ustalila u tom pravcu, da preljub priznaje kao valjani razlog pobijanja, onda se time odrekla načelnog stanovišta, da se darovanje može poreći samo u slučajevima u §. 948 o. g. z. izričito navedenim, pa dosljedno tome kod primjene §. 948 o. g. z. u sudbenoj praksi postoji stanovito protuslovlje.

Budući da je pak pojava neharnosti vrlo učestala, uslied čega i način primjene §. 948 o. g. z. u životu igra kud i kamo važniju ulogu nego prije, bilo bi potrebno, da i sudbena praksa svoje tumačenje §. 948 o. g. z. revidira, jer nije ni najmanja zgodno, da pojedine rješitbe budu u svom obrazlaganju i tumačenju zakona međusobno protuslovne.

Sudbena bi praksa morala ili beziznimno stati na načelno stanovište, da je pobijanje dopušteno samo u slučajevima u §. 948 o. g. z. izričito navedenim, a onda se ni preljub ne može smatrati uzrokom pobijanja, ili bi pak morala stati na slobodnije stanovište, da je pobijanje moguće u svakom slučaju grube neharnosti, a onda se uz pozljedu tiela i uvredu poštenja, slobode ili imovine mora smatrati uzrokom pobijanja ne samo preljub, neggo i svaka druga sviestna i težka povreda bračne, dječje ili bilo kakove dužnosti.

Po mom nemjerodavnom mišljenju ovo bi potonje bilo ne samo u etičkom, nego prema napried razloženom i u pravnom pogledu logičnije i izpravnije.

O djelokrugu pročelnika ministarstva

Napisao dr. Martin Imbriovčan, tajnik ministarstva prosvjete

Zvanje pročelnik ministarstva je jedno od činovničkih zvanja, koja su nabrojena u § 346. zakona o činovnicima kao i u ostalim posebnim i kasnijim zakonskim propisima, kao što su uredba o službovnim odnosima banovinskih službenika, zakon o unutrašnjoj upravi, zakonska odredba o redarstvenim službenicima i t. d. Zvanje pročelnik ministarstva je ustanovljeno u § 10. zak. odr. o državnoj vladi za službenika, koji stoji na čelu jednog odjela ministarstva.

Današnji zakonski propisi ne ustanovljuju nikakvih uvjeta, koje bi morao izpunjavati službenik, da bi mogao biti imenovan pročelnikom. Obično se to ustanovljavalo u naredbama o unutrašnjem uređenju ministarstva ili posebnim zakonom, gdje su se navodili i uvjeti i za ostalo osoblje samog ministarstva i područnih upravnih oblasti, koje stoje pod tim ministarstvom. Tako se navodili uvjeti za imenovanje savjetnika, tajnika, pristava i slično. Prema tome nije jasno, tko sve može biti imenovan za pročelnika, pa se u tome pogledu izpoljila dva gledišta: jedno, da može biti imenovan svaki službenik bez obzira na školsku spremu, jer je to zvanje bez ikakvih uslova posebno razpoređeno u § 4. zak. odr. o svrstavanju i t. d. od 27. XI. 1941. u V. i IV. čin. razredu, dok je prije bilo samo u V-1. i V-2. čin. raz. i drugo, koje s obzirom na § 346. č. z. traži, da pročelnik mora imati sveučilištnu naobrazbu, jer pokraj toga zvanja postoji naveden § 45. t. 3., a taj propisuje za te razrede sveučilištnu naobrazbu. U koliko se usvoji i ovo posljednje stajalište, pročelnikom ministarstva može biti imenovana osoba, koja imade sveučilištnu naobrazbu, makar nema ni jedne godine državne službe i odmah dolazi u V. činovni razred, dok se je prije navodio u spomenutim naredbama o uređenju ministarstva kao stanoviti broj godina službe, primjerice 18 god. i k tome stanoviti broj godina službe u tome ministarstvu, primjerice 12, gdje je imenovan. Ovime se htjelo zajamčiti stručnu spremnost i da mlađi službenici ne skaču u visoke činovne razrede, kao i to, da iz drugih ministarstava službenici ne preskaču u napredovanju službenike, koji dulje služe u predmetnom ministarstvu. Mislim, da su kod nas izpušteni ovi propisi radi potrebe što lakšeg organiziranja ministarstava. S obzirom na propis § 18. zak. odr. o svrstavanju ovo nije ni važno, jer da i ti propisi postoje, mogu se zaobići imenovanjem »za osobu«, kao što su se i prijašnji propisi mogli zaobići time, da se je činovnik, koga se htjelo imenovati pročelnikom (načelnikom), najprije umirovilo, a onda uzelo kao iz slobodnog zvanja po specialnom propisu § 59. č. z. i razvrstalo u V-1. kao najniži početni čin. razred.

Pročelnik upravlja odjelom te je izravno podređen ministru osim gdje postoje glavni ravnatelji, onda ovima, a ovi ministru. Djelokrug pročelnika može se odrediti naredbom o unutrašnjem uređenju ministarstva ili posebnom naredbom. U svim naredbama o uređenju pojedinih ministarstava nije taj djelokrug posebno i taksativno određen, nego su u njima stavljeni obći propisi navodeći, da pročelnik podpisuje i donosi rješenja u granicama postojećih propisa (kojih zapravo nema) u poslovima svoga odjela, u koliko pojedini

predmet nije pridržan za podpis ministra, ili, da podpisuje rješenja i odluke predviđene naredbom ministra o prenošenju ovlasti, kako je to ustanovljeno, primjerice, kod Ministarstva državne riznice.

Prema stvarnome stanju ministri moraju donositi posebne naredbe, u kojima ovlašćuju svoje podređene pročelnike na podpisivanje spisa kao i na donošenje odluka, u koliko to žele i nalaze potrebnim. Jasno je samo po sebi, da ministri mogu prenositi ovlasti samo u toliko, u koliko su na to zakonom ovlašćeni. To sliedi iz općeg gledišta nadređenosti zakona naredbi (uredbi), kojemu ova ne može protuslovitи.

Što se tiče podpisivanja spisa, na to su ministri ovlašćeni § 11. zak. odr. o državnoj vladi, gdje se veli, da službene spise ministarstva podpisuje ministar ili službenik, koga ministar na to ovlasti. To su obični odpravci naredaba, odluka iz ureda, koje je donio sam ministar. Na odlučivanje o predmetu ne može biti pročelnik po tome propisu ovlašćen, već i radi toga, jer po tome propisu može biti ovlašćen na podpisivanje spisa i svaki drugi službenik kao nadstojnik, glavar ureda i slično. Što se tiče, dakle, donošenja odluka po predmetu, može ministar ovlastiti pročelnika samo na temelju kojeg drugog zakonskog propisa. Mi ćemo ovdje razmotriti neka takova ovlašćenja, koja se tiču uređenja službovnih odnosa državnih službenika.

Naredbu o takovom ovlašćenju može ministar donieti ili naredbom o unutarnjem uređenju ministarstva, kako je to spomenuto, što nije slučaj, ili da donese posebnu naredbu, kojom ovlašćuje svoje pročelnike, kao takove, da donose odluke o nekim predmetima (u granicama zakona) ili, napokon, da donese posebnu naredbu, gdje poimence ovlašćuje pojedinog pročelnika.

Odluke o službovnim odnosima državnih službenika najčešće jesu: imenovanja, promaknuća, premještaji, stavljanje na razpoložbu, umirovljenja, prihvati zahvale, odpust iz službe, dopusti svih vrsta, obređenje mirovine i stegovne odluke u koliko ne spadaju pred stegovno povjerenstvo. Tako može ministar prenositi na pročelnike pravo donošenja odluke na plaću višeg stupnja istog čin. raz. (§ 21. z. o. o svrstavanju), podjeljivanja dopusta u privatnom poslu u trajanju jednog mjeseca i t. d.

Čitamo često u Narodnim novinama, da pročelnici pojedinih odjela raznih ministarstava vrše imenovanja, promaknuća, premještenja i odpuštanja državnih službenika. Postavlja se pitanje, može li ove odluke donositi pročelnik ministarstva, odn. jesu li naredbe ministara, kojima ovlašćuju svoje pročelnike na donošenje takovih odluka, zakonite. Ova ovlašćenja izdaju se na temelju § 21. zak. odredbe o svrstavanju, gdje se veli, da napried navedene odluke za službenike VI. čin. raz. pa na više donosi Poglavnik, a za ostale nadležni ministar, koji može svoje pravo za činovnike s podpunom i nepodpunom srednjom školom, dočinovnike, podvornike i dnevničare prenieti na glavare oblasti, ureda i ustanova, koje su neposredno podčinjene ministarstvu. Ovdje se dakle uzima, da se to pravo može prenieti na pročelnika, jer je on zaista ministru neposredno podređen. Međutim smatram, da se krivo tumači ovaj dio zakonskog propisa. Ovdje se ne radi o osobama, koje su neposredno podređene, nego o glavarima oblasti, ureda i ustanova, koje su neposredno podčinjene ministarstvu. Pod pojmom oblast, ured i ustanova razumieva se jedan samostalan ured u širem smislu rieči. Ured mora da sačinjava izvjestnu samostalnu cjelinu, po čemu se on i razlikuje od običnog odjela nekog ureda (Krbek, Upravno pravo II. str. 37). Odjel, dakle, nije ni ured ni oblast ni ustanova, nego dio ministarstva, koje je ured. Prema tome ne može biti odjel ministarstva neposredno podčinjen ministarstvu, jer je to sâmo ministarstvo i to samo jedan njegov dio odn., što već i sama rieč kaže, odjel.

Iz toga sliedi, da ministar ne može ovo ovlašćenje prenositi na pročelnike. To se jasno vidi iz daljnje alineje istog §-a, gdje se kaže, da odluke o donošenju na plaću višeg stupnja može ministar prenieti na podčinjene organe. Tu se to pravo može prenieti na pročelnika, jer je on organ neposredno podčinjen ministru, dok za ostale odluke ne može se ovlastiti pročelnik, jer odjel, kako se to jasno vidi, nije ni ured ni oblast ni ustanova, nego jedan dio, pa prema tome pročelnik nije glavar ureda, koji bi ured bio ministarstvu neposredno podčinjen.

Po ovome propisu mogu ministri ovlastiti primjerice u ministarstvu narodne prosvjete rektora sveučilišta, intendante kazališta (za ove je sada nedavno donesen posebni zakon o ovlastima), u ministarstvu unutrašnjih poslova

velike župane, u ministarstvu prometa ravnatelje državnih željeznica, u ministarstvu šumarstva ravnatelje ravnateljstva šuma, u ministarstvu pravosuđa i bogoštovlja predsjednike banskog stola, u ministarstvu zdravstva i udružbe ravnatelja zdravstvenog zavoda, i t. d., jer su ovi glavari ureda, oblasti i ustanova, koje su neposredno podčinjee ministarstvu.

Prema tome naredbe, kojima ministri ovlašćuju svoje pročelnike na donošenje spomenutih odluka, nisu na zakonu osnovane. Međutim, one su donesene, te se stvarno po njima, protuzakonito, vrše od nenadležnog organa promaknuća, imenovanja, umirovljenja i odpuštanja državnih službenika. S obzirom na nadzor, koji nad ovim odlukama vrši Računski dvor, vriedno je razmotriti, kakove su ove odluke: da li su pobojne ili ništave. Prema propisu § 135. Zakona o općem upravnom postupku one su ništave, jer kaže, da će nadzorna oblast, u vršenju svoga prava nadzora oglasiti ništavom odluku protiv koje nema pravnog lieka, ako je izdana od oblasti, koja nije stvarno nadležna za dotični predmet, ili od organa, koji ni u kom slučaju nije mogao biti ovlašćen na izdanje takvog akta.

Sliedi, da je neodlučno, je li pročelnik donio napried nabrojene odluke na temelju ovlašćenja po ministru ili ne, jer on ni u kom slučaju na takovo donošenje odluka ne može biti ovlašćen, budući da se tome protivi § 21. zak. odr. o svrstavanju i t. d. Druga bi stvar bila, da pročelnik donese odluku bez ovlašćenja, kojom nekoga prevodi na viši plaćevni stupanj ili mu podieljuje dopust u trajanju od 1 mjeseca. Ovakav akt bi bio samo pobojan, jer pročelnik na to može biti ovlašćen. Da bi primjerice ovakovu odluku o promaknuću ili imenovanju donio glavni ravnatelj, onda ona ne bi bila ništava, nego samo pobojna, jer ministar to pravo može prenieti na glavnog ravnatelja, budući da temeljem propisa § 35. Zak. odr. o državnoj vladi ministar nije vezan na ograničenja, predviđena pojedinim zakonskim propisima za prienos prava i ovlasti od ministra na podređene djelatnike. (Položaj državnog tajnika nije jasno određen, jer bi se moralo jasnije odrediti, kada je ministar spriečen Iz § 30. iste odredbe sliedi, da bi samo onaj tajnik mogao donositi odluke koji je pomoćnik ministra i to u onom slučaju, kada se spriečenom ministru određuje drugi minister kao zamjenik, i to samo u onom razmaku, dok do tog imenovanja ne dođe).

Što će učiniti Računski dvor, kada dobije takovu odluku, koju je donio pročelnik na temelju protuzakonite naredbe o ovlašćenju? Dvor redovno traži, da mu se odluka o ovlašćenju dostavi u ovjerovljenom priepisu. Makar Računski dvor vidi, da takova naredba ministra nije na zakonu osnovana, ne može protiv nje dignuti tužbu na upravno sudište, jer za to nema zakonskog ovlašćenja, budući da je po § 6. z. o. r. d. nadležan izpitivati zakonitost i pravilnost samo svih odredaba, naredaba, odluka i rješenja o svim službovnim odnosima državnih službenika i da samo protiv individualnih odluka o tome pitanju može dignuti tužbu na upravno sudište (§ 24.), a niti je Upravno sudište nadležno da sudi o odlukama obće naravi, nego samo, ako je nastao upravni priepor povodom rješitbe upravne oblasti posljednjeg stupnja, kojom je stranci, bilo naravnoj ili pravnoj osobi, povriređeno njezino pravo ili njezin na zakonu utemeljeni neposredni probitak. Također ova nadležnost Upravnog sudišta, da poništi naredbu obćeg značenja, ne bi se mogla ni izvesti iz druge alineje § 31. z. o. u. s. U koliko bi se i moglo tumačiti, da je protuzakonitom naredbom (uredbom) povriređen državni probitak (zakonitost), i taj slučaj podvesti pod taj paragraf, što mislim da nije slučaj, jer je predviđen najviše radi Računskog dvora, da može kao oblast dizati tužbe protiv odluka, kojima je povriređen državni probitak, to opet nema ovlašćene oblasti, koja bi tu tužbu za poništenje protuzakonite naredbe obćeg značenja mogla podići. (Vidi o tome: Dr. Nikola Stjepanović: Obća teorija o Glavnoj kontroli str. 61 — administrativni spor —). Kad bi Računski sud bio nadležan na podignuće tužbe protiv takove naredbe, a Upravno sudište nadležno da o toj tužbi sudi, imali bismo sudsku kontrolu naredbe kao obćeg pravnog pravila. (Vidi Krbek: Sudska kontrola naredbe str. 41 i dalje). Računski dvor ima mogućnosti jedino, da takovu naredbu o ovlašćenju pročelnika, koja nije na zakonu osnovana napadne posrednim putem i da Upravno sudište o njoj sudi. To je slučaj kod konkretnog pitanja. Kada ministarstvo dostavi odluku pročelnika na suglasnost, Računski dvor će staviti po § 24. z. o. r. d. primjetbu, da je odluka do-

nesena od nenadležnog organa, te u koliko ne bi ministar htio povući svoju naredbu o ovlašćenju, dignut će Računski dvor tužbu na Upravno sudište protiv odluke o imenovanju ili promaknuću i t. d., jer je povrieđen procesno pravni propis § 21. Zak. odr. o svrstavanju. Upravno sudište će ništiti sve pojedinačne odluke pročelnika zbog nenadležnosti, te će tako na posredan način djelovati, da protuzakonita naredba o prenosu ovlasti ne će uobće moći doći do primjene, i ponukati ministra, da ju ukine.

Također protiv takove odluke pročelnika, koju je donio na temelju protuzakonite naredbe o ovlašćenju, imade pravo i sama stranka da digne tužbu na Upravno sudište. Jedino tako i može stranka, o čijem se neposrednom probitku radi, postignuti, da odluka ne dođe do primjene. Stranka nije, kao u privatnom pravu, ovlašćena, da se protuzakonitoj odluci pročelnika, koja je ništava, ne pokori (Vidi Krbek: Komentar Zup-a § 135. str. 177 kao i zanimljivu razpravu o tome pitanju u Radu od 1938. str. 155-166. Organ i norma od dr. Natka Katičića).

Stranke su se, dakle, dužne pokoravati takovim odlukama, dok se po Upravnom sudištu ne poniše. Ono je dužno u svakom slučaju takovu odluku poništiti, pa makar ministar u svome odgovoru navede, da je to učinjeno s njegovim znanjem i da ju odobrava, jer ovdje nije moguća ratihabicija posla. Ministar će biti dužan, u koliko će to naći potrebnim, da donese novu odluku, kojom će ili potvrditi odluku pročelnika ili izmieniti ili, napokon, ostaviti službenika u prijašnjem položaju ne donesavši nikakve odluke.

U koliko se razmotre akti, koje donose pročelnici ministarstva, onda bi mogli kazati po diobi, kako ih to diele Bernatzik i Herrnritt na konstitutivne i deklaratorne upravne akte, da su odluke pročelnika, prema današnjem stvarnom stanju deklaratorne naravi, a malo konstitutivne, kako bi to inače bilo, da im se mogu dati ovlašćenja po § 21. Z. o. o svrstavanju. Oni svojim aktima utvrđuju samo prava, koja već postoje, a ne stvaraju nova. Tako ovlašćenje podjeljivanja plaćevnog stupnja ne ovisi o slobodnoj razsudbi, da li će ga službenik dobiti ili ne, kao što je to slučaj kod dobivanja činovnog razreda. Plaćevni stupanj službenik mora dobiti, to je njegovo pravo, i može ga, u slučaju odbijanja, utužiti na Upravno sudište, dok za činovni razred činovnik tek stiče uvjete za promaknuće, i tek promaknućem stvara se novo pravno stanje. Koliko je vidljivo iz prakse, ne pokazuje se potreba davanja takovih ovlasti pročelniku o kojima je govoreno, te ih mirne duše može ministar sam uspješno posvršavati, a time se zajamčuje i veća objektivnost u donošenju odluka, jer pročelnici lakše podležu utjecajima iz vana, nego li sâm ministar.

O osudi iz ogluhe

Napisao Ivo Stanoš, odvjetnik u Đakovu

U parnici pod P 34-44. suda u Đakovu ustala je malodobna B. N. proti svojoj babi za priznanje vlastnosti i predaju u posjed nekretnina. Na određeno ročište pristupio je samo zastupnik tražene, p o r e k a o je sve navode tražbe i tražio je osudu iz ogluhe, kojom se tražba odbija. Prvomolbeni sud ovome nije udovoljio s ovih razloga: »Ovaj zahtjev sud je odbio obzirom na propis § 492. grp., koji kaže, da će za slučaj izostanka jedne stranke smatrati istinitim činjenične navode došavše stranke, u koliko se odnose na predmet pravnog spora, a nisu opovrgnuti dokazima pred sudom ili činjenicama sudu poznatim. Uz postojanje ost. spisa 0 294-43. kao i uz postojanje gruntovnih podataka, koji su služili kao podloga sudcu prigodom primanja tužbe, sud smatra, da nije mogao tužiteljicu oglušiti. K ovome razlogu pridolazi još i onaj, koji se nalazi u rješitbama vrh. sudova, a koji glasi, da se protiv osoba, koje stoje pod tutorstvom, ne može izdati oglušna osuda zbog izostanka tutora redovito pozvanog . . .«.

Proti ovome zaključku uložen je utok i S u d b e n i s t o l u Osieku svojim rješenjem od 9. rujna 1944. Pl 304-44. utoku nije udovoljio s ovih razloga: »Prvomolbeni je sud sasma izpravno pozivom na § 492. grp. odbio priedlog tužene, da se donese osuda iz ogluhe, jer je tužena na ročištu samo porekla

činjenične navode tužitelja u tužbi, a da nije sa svoje strane ni izniela protivne činjenice, pa sve da i nisu predležali dokazi ponuđeni u tužbi, ne bi se na temelju jednostavnog poricanja tužbenih navoda mogla izreći osuda iz ogluhe, kojom bi se tužiteljica s tužbenim zahtjevom mogla odbiti.«

Obzirom na § 622. grp. daljnji pravni liek nije dopušten. Pošto bi ovakova sudska praksa bila protuzakonita i štetna za pravni život, to ćemo se pozabaviti ovim pitanjem putem četvrte instancije.

Glede zaključka prvomolbenog suda a priori vidimo, da ne odgovara zakonu. U zaključku Sudbenog stola nas zanima ono, što ovi zaključak navodi, da nije dovoljno poreći navode tražbe, već da treba navesti nove činjenice.

U rješitbi od 28. III. 1922. Rev 32-22. Stola sedmorice u Zagrebu, koja nosi naslov: »Tudi zoper mladoletno stranko more se izreči zamudna razsodba zaradi neprihoda zakonitega zastupnika«, stoji, da je izdana oglušna osuda »ker ob dolomčenom času na raspravo ni prišel tožiteljičin zastopnik, a tožencev je zastopnik z a n i k a l vse tožbene navedbe kakor neresnične in je predlagal, da se tožbeni zahtevek z zamudno sodbo zavrne«. Ova oglušna osuda potvrđena je i od Stola sedmorice. Prema § 492. grp. smatrati će se istinitim oni činjenični navodi došavše stranke, koji se odnose na predmet pravnog spora. Kad traženi zanieče navode tražbe, tada ti navodi toliko izgube svoju vriednost, da čisto nestaju do onoga časa, kada ih bude moguće dokazati. Pri ovome ostaje pozitivna činjenica, da su ti navodi porečeni. Pošto je poricanje negativnog smisla, to poricanje samo po sebi govori, pa negativne navode ne treba dokazivati. Asserentis est probatio. Kako ovi zakonski propis prekludira svaku radnju dokazivanja onoga, koji je izostao s prvog ročišta, to ostaje poreka kao istiniti činjenični navod. Što se ima dalje dokazivati, čemu ovo dokazivanje? Kad bi se poreka dokazivala i navodile protivne činjenice, značilo bi boriti se proti navodima, koji su oboreni; značilo bi kontradiktorno razpravljati s onim, koji je izgubio pravo razpravljanja.

Iz svega navedenoga sliedi, da spomenuti zaključak Sudbenog stola u Osieku uvodi novu praksu, koju zakon ne predviđa i ne dopušta.

Dobrotvor

Jednom sam zgodom slušao, kako se neki crnotržac pere od prigovora, da je lihvar.

»Predbacuje nam se, da tražimo 100 i više-postotnu zaradu, a zaboravlja se, kako je naš trud mukotrpan. Tá mi ne izvrgavamo samo pogibelji gubitka naš kapital i robu, već i zdravlje, slobodu, pače i glavu. Naše je sveto pravo, da si zato stvorimo neku premiju za podvig (rizik) . . .«

A kad je palo pitanje, zašto si taj soj kod svakog novog posla stvara novu premiju, koja tako raste u nedogled, odvratio je:

»Smionost i poduzetni duh, to su svojstva, koja se ne dadu novcem nagraditi«.

To me je podsjetilo na jedno drugo pravo na visoku premiju za rizik, koje je dugo postojala u Indiji sve do pod konac prošlog stoljeća, dok ga nisu Englezi i n t e r n o izliečili.

Tamo je postojao običaj, da zajmodavac ubire 60 i više-postotne kamate. Zašto?

Budući da je redoviti put pravde bio trnovit i krivudast, razvio se i uvriežio tamo sumarniji »parnični i ovršni postupak« nazvan »Dhurna«[1])

Zajmodavac se nakon bezuspješnog požurivanja zaputio pred kuću dužnika, i sjeo. Tu je sjedio dane i dane bez jela i pila, izgovarao težke kletve i slabio iz dana u dan.

Dužnik je znao, da ga vjera uči, da će duša samoubice, koji izdahne njegovom krivnjom u njegovoj kući, ostati i poslije smrti tu, da će ga progoniti

[1]) v. Hobson-Jobson: A glossary of colloquial anglo-indian phrases str. 315. i Dr. A. V. Lundstedt: Die Unwissenschaftlichkeit der Rechtswissenschaft str. 208 (u njem. prievodu od Dr. Konrad Flex-a).

i prouzrokovati najveću nesreću i njemu i njegovoj porodici na ovom i na drugom svietu...

Doduše — vjerovnik je imućan čovjek, pa će se možda i predomisliti i dati prednost zemaljskom carstvu, no tko zna... ?

I tako se zametnula težka utakmica: zajmodavac posti, a dužnik čeka, promatra ga kako gasne, crne mu se misli vrte.

Ustmena predaja, kao i pismena potvrda zabilježila je malen broj slučajeva, da je vjerovnik izdahnuo: ili se on okanio posta, ili ga je dužnik izplatio s težkim kamatama.

I tako se rodilo pravilo: običajne kamate na zajamsku glavnicu počinju kod 60%.

No vratimo se na našeg lihvara.

Čini se doduše, da ovaj vodi utakmicu na dva fronta: Prvu s praznim želudcima onih, koji hoće i mogu da posegnu duboko u džep, a drugu sa zakonima, koji su na snazi.

No čudo je nad čudesima, da ima ljudi, koji ga za to prozvaše ne samo »junakom«, već i »dobrotvorom«.

Dr. A. Baneković, odvj., Zagreb

Ocjene i prikazi

O OSVRTU DRA. KALOGJERE NA MOJU KRITIKU NJEGOVE KNJIGE »NAKNADA NEIMOVINSKE ŠTETE«

U rujanskom broju »Mjesečnika« osvrnuo se g. dr. Kalogjera na moju kritiku njegove knjige »Naknada neimovinske štete«, koja je objavljena u istom časopisu. Želim mu odgovoriti na izvode o Pfaffu t. j. na one točke, koje je u svom osvrtu (pod 1, 2, 3) iznio. Činim to iz razloga, jer me njegovi razlozi nisu mogli uvjeriti, da sam u svojoj kritici imao krivo.

Ad 1) G. pisac kaže, da sam krivo shvatio jedno mjesto, koje sam kritizirao (str. 246, zadnji stavak). On da tamo nije govorio o naknadi štete, već o pojmu štete. On je rekao, da je po Pfaffu (kako izgleda, premda da to Pfaff nigdje izriekom ne kaže) neimovinska šteta u pravilu moguća samo kod doloznih povreda, a nije rekao, kako sam ja to krivo shvatio, da Pfaff smatra (premda da to izriekom nigdje ne kaže), da je naknada neimovinske štete u pravilu dopušteno samo u slučaju doloznog djela.

Ja se ne bih želio ovdje upuštati potanje u pitanje uzke povezanosti između pojma štete i njezine naknade. Ta se povezanost razabire i iz samog odnosnog stavka piščeve knjige, koji je u pitanju, a napose iz onog, što g. pisac tamo, u istom stavku, nastavno govori o Schmerzengeldu. U tom pravcu bit će stoga, mislim, dovoljno, da uputim pažljivog čitaoca, neka pročita čitav odnosni stavak piščeve knjige i neka pokuša sam odieliti, što se sve tiče štete, a što opet njezine naknade. No ja se ne mislim na tome, kako rekoh, dulje zadržavati. Naprosto zato, jer ne vidim, da stvar postaje za g. pisca time povoljnija, ako je doista mislio na štetu, a ne na njezinu naknadu. Prihvaćajući naime piščevo stanovište, da on nije mislio na naknadu štete, već na pojam štete, moram ipak ostati kod primjetbe u svojoj kritici. S time u savezu moram kazati ovo: Pfaff nije određivao neki abstraktni pojam štete, već pojam štete sa gledišta o. g. z. Zato se i toliko bavio protokolima, pa ga je zato i g. pisac opravdano

uvrstio u onaj dio svoje knjige, gdje govori o naknadi štete u našem pozitivnom pravu. A za taj pojam neimovinske štete (dakle ne samo za naknadu štete), kaže Pfaff izriekom na mjestima, koja sam u svojoj kritici citirao, (a vidi još i str. 666. cit. knjige!), da predpostavlja dolus. »Diese Beleidigung« (t. j. obći pojam neimovinske štete iz § 1323 o.g.z.) »ist eine dolose Verletzung«. Dakako, za razliku od posebnih slučajeva neimovinske štete, gdje ta šteta ne predpostavlja dolus.

Ad 2) Prigovorio sam g. piscu, da je »Tilgung der verursachten Beleidigung« iz § 1323 o.g.z. preveo sa zaglađenje nanesene »povrede« mjesto »uvrede«. Učinio sam to uzgredice u zaporci. Budući da g. pisac nije s time sporazuman, prisiljen sam svoje stanovište pobliže obraložiti.

U njem. tekstu općeg građ. zakonika upotrebljavaju se u 30. poglavlju, koje radi o naknadi štete, dva termina:- »Verletzung« i »Beleidigung« Beleidigung dolazi na dva mjesta: u § 1323 o.g.z., gdje se govori o Tilgung der verursachten Beleidigung i u § 1330 o.g.z., gdje se govori o Ehrenbeleidigung. Izraz Verletzung dolazi u svim drugim slučajevima, pa i u marginalnoj rubrici § 1330. Verletzung je, dakle, širi pojam, Beleidigung uži.

U svim rječnicima njemačkog jezika, koje sam imao pri ruci (Filipović, Esih, Šamšalović) preveden je izraz Beleidigung sa uvreda, a nigdje sa povreda. U Mažuranićevim »Prinosima za hrv. pravno-poviestni rječnik« kaže se za rieč »uvrediti«, »uvređenje«, da je terminologija prihvatila taj izraz za njemački izraz Beleidigung. U skladu s time je i u službenom hrv. izdanju o.g.z. iz god. 1853, pa onda u Rušnovljevom i Spevčevom izdanju izraz »Tilgung der verursachten Beleidigung« preveden sa »zaglađenje nanesene uvrede«. A ipak se ne može kazati, da taj prievod odgovara moguće značenju rieči Beleidigung u god. 1853, ali da ne odgovara značenju, koje je rieč Beleidigung imala god. 1811. t. j. u vrieme kad je o.g.z. donesen! — Verletzung je prevedeno sa povreda.

Izraz zaglađenje nanesene uvrede bolji je dakle od izraza zaglađenje nanesene povrede, jer je u skladu s ustaljenom terminologijom i sa zakonskim tekstom. Upotrebljavati sada mjesto njega u stručnoj književnosti samovoljno izraz »povreda« znači stvarati zbrku, jer kao znak za razpoznavanje, o čemu se zapravo radi, ostaje samo onaj izraz »zaglađenje«, a to očito premalo kaže. Tvrdnja, da uvreda znači u hrv. jeziku samo uvredu časti, naprosto ne stoji. Baš izraz uvreda bolje označuje ono, što se zapravo kod neimovinske štete naknađuje. Zato je i svojevremena Predosnova građ. zakonika u svom § 1273 pridržala isti izraz.

Ad 3) Na str. 247, zadnja stavka, i nastavno na str. 248, a u odsjeku, koji nosi naslov »Pfaffova nauka i njezina kritika« kazao je g. pisac sliedeće: »Pojam neimov. štete ne može se dakle tražiti u načinu, na koji je protupravna povreda nanesena, nego u naravi povriedenog pravnog dobra. Za štetu nije bitno, na koji je način povreda nanesena nego koje je pravno dobro povriedeno.«... »Kad zakon u slučaju lišenja slobode (§ 1329) daje pravo na puno zadovoljenje, po Pfaffovom bi učenju »zaglađenje povrede« nanesene lišenjem slobode bilo dopušteno samo kod zlonamjernog postupka počiniočevog, dok bi inače oštećenik imao samo pravo na naknadu imovinske štete. Međutim povreda prava na slobodu, koja u ovom slučaju predstavlja substrat moralne štete, postoji ne samo kod doloznih oštećenja nego u jednakoj mjeri i kod kulpoznih«.

Ja sam uztvrdio u svojoj kritici, da je krivo ono, što g. pisac kaže na cit. stranici za Pfaffovo stanovište o § 1329. »I Pfaff uzima u obzir posebne slučajeve §§ 1325, 1329, 1331 o.g.z.; i Pfaff ne tvrdi, da novčana naknada neimovinske štete predpostavlja u svim tim posebnim slučajevima baš dolus«. »Druga je stvar, dakako, u pogledu Pfaffovog tumačenja općih propisa §§ 1323 i 1324 o.g.z., no jedno se ne smije s drugim miešati. U toliko se dakle ne može kazati, da je Pfaffovo stanovište preuzko, bar u koliko se radi o § 1329 o.g.z.«.

Sada mi g. pisac odgovara, da on jedno i drugo ne mieša i da u poglavlju o kritici Pfaffove nauke kritizira samo njegovu općenitu nauku, dok o posebnim propisima o.g.z. govori na više daljnjih mjesta svoje knjige, gdje da izpravno citira i Pfaffa. Dobro je, ovo o citiranju na posebnim daljnjim mjestima (dakako u noti i pomiešano s drugim piscima!), to stoji. No unatoč tome ostaje činjenica, da je gore cit. piščeva tvrdnja kriva. Jer čemu kod tumačenja općih propisa o.g.z. spominjati posebni propis § 1329 i stavljati Pfaffu u usta nešto, što nikad tvrdio nije? Za bolninu g. pisac nije riskirao ovakovu tvrdnju, da po mišljenju Pfaffovu predpostavlja dolus, već je nju naročito izključio na str. 246, zadnja rečenica No zašto je na str. 247 — tumačeći općenitu Pfaffovu nauku — upleo krivo taj nesretni § 1329, i to baš na najnezgodnijem mjestu?

Na kraju par općenitih primjetaba. Kritika nije prosta pohvalnica, a niti reklamna bilježka. U prirodi je same stvari, da se čovjek, kad piše kritiku, dulje zadržava na pogrješkama. Naprosto zato, jer prigovore valja potanje obrazložiti, a prigodice i polemizirati. No ja sam iztaknuo i pozitivne strane knjige te sam naročito naglasio, da je smatram kraj svih njezinih pogrješaka uspjelom. Ovdje mogu dodati, da je naročito smatram uspjelom kao habilitacionu radnju, pa se u tome podpuno slažem sa mišljenjem izvjestitelja u habilitacionom postupku na našem Pravnom fakultetu. Vjerujem, da se od g. pisca može u budućnosti mnogo dobra očekivati, pa bi mi bilo žao, ako bi, krivo shvaćajući moju dobronamjernu kritiku, na tom putu zastao.

Dr. Pavao Rastovčan,
sveuč. prof.

Pravosuđe

a) Građansko

Ako su supruzi vjenčani po obredu rimokatoličke crkve, pa kasnije supruga pređe na muslimansku vjeru, a suprug na starokatoličku, ali supruga zatim razrieši muslimanski brak i vrati se u rimokatoličku crkvu, ona ostaje njegova zakonita supruga i za slučaj smrti njezinoga supruga iz rimokatoličkog braka, imade ona jedina pravo na njegovu mirovinu, ako inače postoje zakonski uvjeti

(Tumačenje propisa čl. 10. Uredbe od 18. svibnja 1936. br. 50220 o saobraženju propisa, koji važe na području prizivnih sudova u Zagrebu, Ljubljani i Splitu o postupku u bračnim parnicama pred redovitim sudovima novom građanskom parničnom postupniku).

Osuda Stola sedmorice u Zagrebu od 2. IX. 1944. br. Prev. 241-3-1944. Osuda Banskog stola u Zagrebu od 21. X. 1943. br. I. Pl. 546-43-1. Osuda Sudbenog stola u Zagrebu od 31. X. 1942. br. II. Po. 241-41-19.

U pravnoj stvari tužiteljice A-a protiv tuženih ostavine iza pok. B-a i C-a radi utvrđenja valjanosti odn. nevaljanosti braka spp. prvomolbeni sud odbio je tužiteljicu s njezinom tužbom uz naknadu parničnog troška.

Prizivni sud uvažio je priziv tužiteljice i ukinuo osudu prvomolbenoga suda, te tužbovnome traženju u cielosti udovoljio uz naknadu parničnog troška.

Stol sedmorice nije uvažio previde branitelja bračne veze i trečotužene, potvrdivši u cielosti osudu banskog stola.

Iz osude Sudbenog stola:

Tužiteljica A-a odbija se sa zahtjevom stavljenim u tužbi, da se utvrdi, da je brak, što ga je ona sklopila sa sada pok. B-om po obredu rimokatoličke crkve u župi sv. Marka u Zagrebu, jedino valjan i zakoniti brak između ovih supružnika, pa da se nadalje utvrđuje, da je nezakonit i nevaljan drugi brak sada pok. B-a, što ga je sklopio s tuženom C. po obredu starokatoličke crkve, te da se sliedom toga imade smatrati zakonitom suprugom iza pok. B-a jedino ona tužiteljica sa svim pravima, koja joj kao zakonitoj supruzi po zakonu pripadaju.

Iz obrazloženja prve osude:

»Neosporno je da se je tužiteljica vjenčala sa sada pok. B-om po rimokatoličkom obredu i da se je sada pok. B., prešavši na starokatoličku vjeru, vjenčao po obredu starokatoličke crkve sa C., da se je tužiteljica u godini 1923. vjenčala s D-om pred Kotarskim šerijatskim sudom N. po muslimanskom obredu i da se je taj brak godine 1935. razriešio i da je tužiteljica primila sve zakonom propisane odpravnine.

Tužiteljica je stavila zahtjev gore u tenoru osude naznačenog sadržaja, a interes svoj za tužbu osniva na tome što imade njoj, a ne drugoj supruzi pok. B-a C-u pripasti mirovina iza pok. B-a, bivšeg državnog činovnika.

Prvotužena je stavila prigovor nenadležnosti redovnoga suda, jer da se radi o mješovitom braku i pošto se tužiteljica ponovno vjenčala po muslimanskom obredu, za rješenje nazočnoga spora nadležan je jedino crkveni sud, a drugotužena pridružila se prigovoru prvotužene i još stavila prigovor pomanjkanja aktivne legitimacije tužiteljici, jer da više ne postoji osoba pod imenom tužiteljice kad se je ponovno udala za D-a, te da tužiteljica nema pravnoga interesa za tužbu.

Prigovor nadležnosti redovnog pravnog puta nije osnovan, jer se radi o mješovitom braku, koji se pobija, t. j. starokatolički, pošto su kod sklapanja istog oba bračna druga bili pripadnici starokatoličke crkve, kako je to vidljivo iz prilazećeg prepisa vjenčanog lista, a za pitanje nadležnosti nazočnog spora nije odlučno, što se je tužiteljica vjenčala po muslimanskom obredu. Nije osnovan ni prigovor drugotužene, da tužiteljici manjka aktivna legitimacija, jer je razrješenjem njezinog braka sa D-om dobila ponovno prezime, koje je imala prije istog braka s D-om.

Preostaje još jedino prigovor drugotužene, da tužiteljica nema pravnog interesa za tužbu. Ovaj je prigovor osnovan. U smislu naime propisa čl. 10. Uredbe od 18. svibnja 1936. broj 50220, istina, imade se postupak za proglašenje braka nevaljanim poslije prestanka braka smrću, kako je u nazočnom slučaju pokrenuti po službenoj dužnosti, ali jedino onda, ako to, među ostalim slučajevima, predloži ma koja interesirana osoba u cilju ostvarivanja građanskopravnih zahtjeva.

U nazočnom slučaju tužiteljica bi bila takova interesirana osoba, kada se ne bi bila drugi put vjenčala, ali sklopljenjem njezinog braka s D-om prestao je za nju svaki interes za potraživanje kakvog njezinog prava kao bračnog druga naprama bivšem njezinom bračnom drugu sada pok B., jer je dužnost njezinog pristojnog uzdržavanja (§ 91. ogz.) od prvog njezinog bračnog druga B-a prešla na njezinog drugog bračnog druga D-a.

U pomanjkanju stoga tužiteljičinog pravnog interesa za tužbu valjalo ju je, i ne upuštajući se u meritum stvari, odbiti s njezinim cielim tužbenim zahtjevom«.

Iz osude B a n s k o g s t o l a:

»Iz tužbeog zahtjeva proizlazi da tužiteljica traži utvrđenje valjanosti odn. nevaljanosti braka, tek za sebe, dakle radi se tek o njezinom pravnom interesu.

Pogrješna pravna ocjena postoji.

Brak što ga je tužiteljica sklopila po muslimanskom obredu, a pred šerijatskim sudom s D-om nije osnovao za tužiteljicu onih prava kako ih navodi prva osuda, pa sve da je i ostala u tom muslimanskom braku, koji je međutim pravno poništen, a tužiteljica se vratila u rimokatoličku crkvu.

Po šerijatskom pravu nema uzdržavanja kako ga utvrđuje § 91. ogz. Ženitba se po muslimanskom obredu sklapa »merh«, naime za toliko i toliko novca, koji se imade izplatiti ženi kod razpusta braka.

Kod razpusta braka s D-om, ovaj je tužiteljici izplatio u »merh« 1000 Din., pa je time prestala svaka njegova obveza prema tužiteljici.

Muslimanska vjerska zajednica nije ni mogla razpustiti brak druge vjerske zajednice, ovdje rimokatoličke crkve, a onda vjenčati po muslimanskom obredu jednog supruga.

Po § 111. ogz. u vezi§ 62. ogz. razpustiti brak može onaj crkveni sud, koji ga je i sklopio. Kod rimokatoličke crkve nema razpusta braka u pravilu, već samo razstava od stola i postelje pa stoga nije ni muslimanska crkvena zajednica mogla rimokatolički brak tužiteljice i prvotuženog razpustiti i poništiti.

Ni duhovni sud starokatoličke crkve nije mogao razpustiti ženitbu između tužiteljice i prvotuženog, jer taj sud nije nikad dobio državnim zakonima pravo sudbenosti u ženitbenim stvarima, to je mogao učiniti tek duhovni sud rimokatoličke crkve (§§ 42., 43., 57. i 59. ženitb. zakona). Prema tome se rimokatolički brak tužiteljice i prvotuženog ima smatrati obstojnim, a prvotuženi nije mogao sklopiti valjani brak s drugotuženom, jer im stoji na putu zapreka iz § 62. ogz. i § 22. ženitb. zakona za katolike.

Pravni interes tužiteljice nije samo u uzdržavanju; radi se i o drugim građansko-pravnim zahtjevima, tako naročito nasliednim (§ 767. ogz.).

Toga radi valjalo je priziv uvažiti i napadanu osudu preinačiti udovoljenjem tužbenih zahtjeva.

Navod prizivnog odgovora, da se je tužiteljica pismeno odrekla uzdržavanja spram prvotuženog jest nedozvoljena novota (§ 576. grpp.).

Iz osude S t o l a s e d m o r i c e:

»Branitelj bračne veze i drugotuženica C. pobijaju osudu prizivnog suda previdom iztičući previdni razlog iz broja 4. § 597. grpp.

Previdi nisu osnovani.

Pravno pitanje, koje je među strankama prieporno, a koje je i predmetom jednog i drugog previda — jest, da li tužiteljica imade pravnog probitka za pokretanje ovoga postupka.

Po čl. 10. Uredbe o saobraženju propisa o postupku u bračnim parnicama od 18. svibnja 1936. br. 50220 može se pokrenuti postupak za proglašenje braka nevaljanim poslije prestanka braka smrću — samo u slučajevima, kada se nevaljanost braka mora iztraživati ureda radi, ali i tada samo onda, ako to predloži ma koja zanimana stranka u svrhu ostvarivanja građansko-pravnih zahtjeva.

Iz gore izloženih činjeničnih utvrđenja nižih sudova proizlazi, da su se ovdje stekle sve predpostavke propisane u čl. 10. navedene Uredbe za pokretanje ovoga postupka.

Brak između prvotuženika sada pok. B-a i drugotuženice C., sklopljen 16. studenoga 1924. po starokatoličkom obredu, prestao je smrću B-a, jednoga od bračnih drugova. Tužiteljica kao zakonita žena po prvom braku sklopljenom po rimokatoličkom obredu i te kako je zanimana osoba u ovoj parbenoj stvari, jer niti razstava od stola i postelje izrečena u prvom braku tužiteljice i prvotuženika, niti njihov kasniji brak t. j. B-a s drugotuženicom i tužiteljičin s D-om nisu ukinuli, niti su mogli pravovaljano ukinuti njihov prvi brak sklopljen po rimokatoličkom obredu (§§ 62., 94. ogz. i § 22. ženitbenog zakona za katolike). Da tužiteljica u ovoj parnici imade pravni probitak, da se utvrdi nevaljanost braka prvotuženika s drugotuženicom, nije joj bilo potrebno posebno dokazivanje, jer kod bračnih parnica postoji taj pravni probitak već po samom zakonu, a da je tužiteljici svrha pokretanjem ovoga postupka ostvariti svoje građansko-pravne zahtjeve kao zanimana osoba, to je izpravno pravno prosudio prizivni sud, jer kao zakonita žena pok. B-a, između ostaloga ima i pravo nasljedstva na njegovu ostavinu, možebitno pravo na obiteljsku mirovinu i t. d.

Pošto je dakle ovaj priepor pobijanom osudom pravilno pravno prosuđen na temelju činjeničnih utvrđenja nižih sudova, koja su u skladu sa stanjem spisa, to i ne-gledajući na to — jer to ne spada u krug pravnog preizpitivanja, da li je s etičke strane opravdano, da tužiteljica postavlja takav tužbeni zahtjev — previdi se nisu mogli uvažiti.

Priobćio dr. Nikša Š k a r i c a, odvjetnik u Zagrebu

Nasilno otvaranje vratiju na ogradi, koja omeđuje izvjestne nekretnine, razbijanjem lokota na tim vratima, predstavlja, doduše, smetanje posjeda, ali ne tih nekretnina, nego možebiti lokota

Zaključak Sudbenog stola u Zagrebu kao utočnog suda od 9. IX. 1944. Pl 850-44. Konačni zaključak Kotarskog suda I. u Zagrebu od 20. IV. 1944. P 3361-43.

F. M. vlastnik je nekretnina omeđenih sa južne i sjeverne (ulične) strane drvenom ogradom, na kojoj su vrata, koja se zaključavaju lokotom. Uživalac J. K. susjednog do južne strane zemljišta ima osobnu služnost prolaza na rečenim nekretninama, koju služnost vrši na taj način da mu radnik F. M-a svako jutro odključava oba vrata. Kritičnoga jutra otvorila je radnikova žena uživaocu vrata s južne strane, dok mu vrata na sjevernoj (uličnoj) strani nije nitko otvorio, jer se radnik, u koga su bili ključevi, na kratko vrieme bio udaljio, a prisutni vlastnik nekretnina F. M., koji nije imao drugih ključeva, rekao je uživaocu neka se malo strpi, dok se radnik vrati s ključevima. Osim toga uputio ga je, neka izađe s kolima jednim drugim putem, s kojim se uživalac kadkada doista služio, osobito kad se navečer vraćao s kolima kući. No uživalac J. K. nije htio čekati, nego je vagirom razbio lokot i tako si izhodio prolaz kroz sjeverna vrata na ulicu.

Vlastnik nekretnina tužio je uživaoca J. K. pa je K o t a r s k i s u d donio konačni zaključak, da je tuženi smetao tužitelja u posljednjem mirnom posjedu njegovih n e k r e t n i n a u .... ulici br. .... time što je vagirom razbio lokot, kojim se zaključavaju vrata što vode s tužiteljevih nekretnina na ulicu pa je dužan uzpostaviti prijašnje stanje te se kaniti daljnjega smetanja u roku i t. d.

S u d b e n i s t o l kao utočni sud u v a ž i o je tuženikov utok te p r e i n a č i o napadnuti konačni zaključak prvomolbenoga suda o d b i v š i tužitelja sa zahtjevom njegove tužbe da je itd.

O b r a z l o ž e n j e drugomolbenog zaključka:

»Posjed tužitelja na u tužbi navedenim nekretninama među strankama je neprieporan. Jednako je neprieporan i sam gore opisani čin smetanja. Iz izkaza preslušanih svjedoka sliedi, da se tuženi nalazi u posjedu prava služnosti provoza tim nekretninama. Prema ovakovom činjeničnom stanju, koje uglavljuje i napadnuti konačni zaključak, koji doduše ne spominje izriekom tuženikov posjed rečene služnosti, što ali sliedi iz cieloga sadržaja toga konačnoga zaključka, to je prvomolbeni konačni zaključak utemeljen na pogrješnom pravnom shvaćanju i uslied toga na pogrješnoj primjeni zakona.

Činom smetanja u tužbi navedenim tuženi, što je razbio lokot na izlaznim vratima, koja omogućuju tuženiku izlaz iz u tužbi spomenutog zemljišta na javni put, a u svrhu da si pribavi taj prolaz u posjedu kojega se nalazi, nije mogao tužitelja smetati u posjedu dotičnog služnog zemljišta. Da li ga je smetao u posjedu razbijenog lokota, drugo je pitanje, koje se ali ovdje ne može izpitivati, jer se zaštita posjeda toga lokota — kako to iz zahtjeva tužbe proizlazi — niti ne traži, pa se prema tome ista ne može ni primiti (§ 501. grpp).

Kako pak prema gore izloženom utuženim činom nije smetan posjed u tužbi navedenih nekretnina, to se isti nije smio ni štititi.«

P r i m j e t b a u r e d n i č t v a: Utočni sud dopušta da je tuženik počinio smetanje posjeda, ali ne posjeda n e k r e t n i n a, nego — možebiti — posjeda l o k o t a. Zbog te razlike u predmetu smetanja ili, točnije, razlike u shvaćanju o predmetu smetanja utočni sud je uvažio utok i napadnuti zaključak preinačio odbivši zahtjev tužbe. Tuženi smetatelj sigurno je stekao uvjerenje da mu je sud odobrio čin smetanja i da mu je slobodno ponoviti svoje nasilno djelo.

Utočni sud nije, doduše, namjeravao proizvesti takvo uvjerenje ni takve posljedice, ali je praktični izhod uistinu takav. Kolikogod ovakav izhod bio nezgodan i u protivnosti sa svrhom zaštite posjeda i postupka o smetanju posjeda, ne bi se ipak moglo utočnome sudu zamjeriti, kad bi njegovo pravno shvaćanje — jer tu se radi o pravnome shvaćanju — bilo doista izpravno a ono tužbe i prvomolbenoga suda pogrješno. Mišljenja smo međutim da stvar stoji obratno.

Tužitelj je neprieporno vlastnik nekretnina. On je neprieporno u mirnome posjedu istih nekretnina. On je to pravo vlastničtva, taj posjed vršio na više načina, kao na pr. da je po tim nekretninama hodao i vozio, da je na njima naslagao svoje skladište dasaka, da je na jednome njihovu dielu sagradio stanbenu kuću, a na drugome dielu poslovnicu, da je nekretnine s južne i sjeverne strane ogradio, da je na ogradi podigao vrata i ta vrata zatvorio lokotom, koji je on odključavao i zaključavao i t. d. Svaka od tih radnja ili čina jest izljev, očitovanje prava vlastničtva na nekretninama i svakom od tih radnja ili čina služi se on svojim pravom vlastničtva nekretnina, sa svakim od njih vrši on njihov, nekretnina, posjed. Zato i sve ono, čime ga tko smeta u bilo kojemu od spomenutih posjedovnih čina, smeta ga u posjedu baš nekretnina, smeta ga kao vlastnika nekretnina. Tužitelj napose ne bi ogradio nekretnine ogradom i vratima te ova zaključao lokotom, kad ne bi bio vlastnik nekretnina. Postavljanjem vratiju i njihovim zaključavanjem pomoću lokota on je čuvao baš svoje vlastničtvo, svoje nekretnine. Zato je obijanjem lokota bio smetan u vršenju toga prava vlastničtva na nekretninama, u posjedu nekretnina. Zaključavanje lokotom nije nikakvo posebno pravo, nego je izljev, posljedica prava vlastničtva, i to ne lokota, nego baš nekretnina, koje se hoće ograditi i čuvati postavljanjem ograde i zaključavanjem vratiju na njoj.

Tuženi je imao osobnu služnost prolaza tim nekretninama, koju služnost dozvolio mu je vlastnik nekretnina baš obzirom na svoje pravo vlastničtva (u kome je uključeno i pravo prolaza nekretninama). Tu služnost imao je tuženi pravo vršiti samo na određeni način pa čim se nije držao tog načina, nego se latio drugog, nasilnog, prešao je granice svoje služnosti na tim nekretninama i smetao njihova vlastnika u njihovu posjedu. Služnost je u savezu s vlastničtvom; ona je ograničenje prava vlastničtva i zato svako odstupanje od ugovorno ili zakonski dozvoljenog načina vršenja služnosti jest smetanje vlastnika u posjedu istih nekretnina (kojih je vlastničtvo služnošću ograničeno). Tuženome nije bila (glavna) svrha razbiti lokot, nego je to razbijanje bilo samo sredstvo, s kojim si je htio izhoditi nešto što mu je, doduše, vlastnik nekretnina dozvolio, ali putem drugoga, mirnoga sredstva. Lokot kao sredstvo smetanja bio je tu sasvim sporedan prema nekretninama kao predmetu smetanja. Da nije bilo ograde ni vratiju ni lokota, nego da se je tužitelj postavio na golu među i tu se suprotstavio tuženome pa da ga je ovaj silom oborio i uklonio, smetanje česa bi onda tuženi počinio? Zar tužiteljeva tiela, koje bi u tom slučaju nadomještavalo lokot? Sumnjamo da bi itko osporio da bi u tom slučaju bilo počinjeno smetanje posjeda nekretnina — a ipak između ovoga i gornjega slučaja bila bi razlika jedino ta, što ovdje imamo čovjeka i njegovo tielo a tamo lokot! Pa kao što bi tuženi nasilnim obaranjem zapreke čovjeka počinio smetanje posjeda nekretnina, koje je vlastnik zakrčio ili čuvao, tako je i s nasilnim razbijanjem lokota, koji je imao istu svrhu, također smetao vlastnika u posjedu nekretnina. (Na stvari ne mienja ništa, što je i vlastnik spriečavanjem prolaza istovremeno smetao ovlaštenika u posjedu služnosti).

Nekretnine predstavljaju cjelinu, totalitet, i smeta li me tko u bilo kojem dielu te cjeline, smeta me baš u samoj cjelini, u posjedu baš tih nekretnina. Moramo imati na umu da smetanje posjeda jednoga te istoga prava može biti podpuno a može biti samo i djelomično, ali u svakome slučaju smeta se posjed baš tog istog prava. Tako Stubenrauch i veli u svome komentaru (kod §-a 339., str. 407): »Die Störung im weiteren Sinne kann entweder in einer Störung im engeren oder eigentlichen Sinne, das ist in einer teilweisen Hinderung der Ausübung des Besitzes oder...«. Ako mi netko kao vlastniku kuće promieni bravu na glavnim vratima ili mi poruši stube ili postavi na njima kakvu zapreku te se ne može prolaziti ili mi začepi dimnjak ili mi probuši krov i t. d., nije me smetao u posjedu glavnih vratiju, stuba, dimnjaka ili krova, nego u svakom slučaju u posjedu kuće. Pa kad bi — dato sed non concesso — i dozvolili da je ono prvo izpravno, bilo bi izpravno samo kao alternativa, koja ne izključuje izpravnost druge alternative«. Uztrajati pak na istome kao izključivome, previdjeti u dielu cjelinu odn. vidjeti u sredstvu svrhu ili u sporednome glavno, naliči već cjepidlačarenju, koje nije svrha pravu i koje se ne može poistovjetovati s onim potrebnim i umjestnim »distinguere«.

Sve dotle dok nije dosuđeno konačno uzdržavanje, može žena tražiti povišenje privremenog uzdržavanja u izvanparbenom postupku, pa makar brak bio već pravomoćno razstavljen

Zaključak Kotarskog suda I. u Zagrebu od 22. IV. 1944., R 80-44; Zaključak Sudbenog stola kao utočnog suda u Zagrebu od 17. VI. 1944., Pl 643-44.

Moliteljica je pred Kotarskim sudom bila predložila izdanje privremene naredbe, da joj je muž dužan plaćati privremeno uzdržavanje pa je tiekom tog postupka došlo pred sudom do nagodbe, kojom se muž obvezao plaćati određenu svotu u ime privremenog uzdržavanja. Međutim je pred crkvenim ženitbenim sudom pravomoćno dokončan postupak radi razstave od stola i postelje, koja razstava je dozvoljena uslied krivnje muža. Žena ipak nije poslije toga utužila konačno uzdržavanje, nego je s novim priedlogom zamolila pred kotarskim sudom povišenje nagođene svote privremenog uzdržavanja.

Kotarski sud je moliteljicu odbio s njezinim priedlogom za povišenje privremenog uzdržavanja, jer da je brak stranaka pravomoćno razstavljen, poslije česa nema više mjesta traženju privremenog uzdržavanja, nego moliteljica može tražiti samo stalno uzdržavanje, ali to samo tužbom u redovitome postupku, a ne molbom ili priedlogom u izvanparbenom postupku.

Sudbeni stol uvažio je utok predlagateljice, ukinuo prvomolbeni zaključak i vratio predmet kotarskome sudu da ga kao nadležan razpravi i donese novu odluku o samoj stvari.

Obrazloženje drugomolbenog zaključka:

»Moliteljica nije tražila privremenu naredbu za dozvolu odvojenog stanovanja i plaćanja alimentacije, jer je to pitanje već riešeno među strankama nagodbom u spisu Pn 157-42., nego svojim priedlogom traži samo povišenje privremenog uzdržavanja, koje je među strankama neosporno i po protustranci priznato.

Nema stog nikakvog zakonskog uporišta, da se povišenje privremenog uzdržavanja za ženu ne bi moglo tražiti po izvanparbenom postupku, kada je već pitanje razlučnog boravišta i privremenog uzdržavanja načelno riešeno u obliku privremene naredbe po § 333. toč. 8. Op-a.

Stoji, doduše, da je među strankama provedena pravomoćno razstava braka te moliteljica može tražiti tužbom definitivno uzdržavanje, ali dok ona to svoje pravo ne ostvari redovitom tužbom, ne može gubiti pravo na privremenu alimentaciju i ostati bez sredstava za goli život.

Prema tome muž je dužan plaćati supruzi privremeno uzdržavanje sve dotle, dok ona ne izhodi definitivno uzdržavanje. Potreba pak njenog povišenja može se ostvariti u prvomolbenom postupku, uslied česa su razlozi prvoga suda, po kojima se taj sud smatra nenadležnim za rješenje ovog predmeta, neosnovani«.

Najmodavac dužan je najmoprimcu predati na uporabu porabni predmet točno na ugovoreni rok. Ako mu ga ne preda, plaća odštetu. Ako namjerno ili zbog velike nepažnje zavlači predaju, ima dati puno zadovoljenje. Ako se u pismenom ugovoru stranke nisu odrekle ustmenih istovremenih uglavaka, imaju vriediti i utsmeni uglavci pogodbe

Osuda Stola sedmorice od 14. V. 1943., Prev 245-43. (Osuda Banskoga stola u Zagrebu od 4. XII. 1942., Pl 1164-42. Osuda Sudbenog stola u Zagrebu Po 266-1940

Sudbeni stol u Zagrebu u parnici najmoprimca tužitelja S. F. protiv najmodavca tuženoga L. R. pod br. Po 266-1940., sudio je, da tuženi namjerno tužitelju na ugovoreni rok nije predao iznajmljeni mu predmet (poslovne pro-

storije) na uporabu, pa da mu je dužan kao trgovcu za izmaklu zaradu kroz vrieme od 3 godine ugovorenog porabnog vremena platiti iznos od Kn 50.000, dok je tužitelj tražio mjesečno po 3000 kuna ili za tri godine 108.000 kuna.

Banski stol povodom priziva obiju parbenih stranaka donio je osudu od 4. XII. 1942. br. Pl 1164-42.

»Priziv tuženoga se ne uvažava te se napadnuta osuda u dielu, kojim je djelomično udovoljeno tužbenom zahtjevu, potvrđuje.

Prizivu tužitelja protiv odbitnog diela prvomolbene osude se udovoljuje te se pobijani dio te osude preinačuje onamo, da je tuženi dužan u roku od 15 dana pod prietnjom ovrhe platiti tužitelju još i iznos od 40.000 kuna sa 6% kamata od 27. lipnja 1940. te trošak prizivnog postupka od 2855 kuna.

Vraća se spis prvomolbenom sudu da razpravlja i donese odluku o tuženikovu prigovoru za kompenzaciju.

Razlozi:

Tužbenom zahtjevu, koji je tužitelj snizio od 138.462 kune na iznos od 102.462 kune, udovoljeno je prvomolbenom osudom samo u iznosu od 62.462 kune. Ostali dio tužbenog zahtjeva je odbijen.

Ovu prvomolbenu osudu napadaju obe stranke prizivom, i to tužitelj radi pogrješne stvarne i pravne ocjene sporne stvari te odluke o troškovima, a tuženi radi nepravilne ocjene dokaza, neizpravnog utvrđenja činjeničnog stanja, radi neizpravne pravne ocjene, nedostataka u prvomolbenom postupku te prizivnoga razloga iz § 590. t. 3. grpp.

Tužitelj predlaže preinačenje pobijane osude onamo, da se udovolji u cielosti sniženom tužbenom zahtjevu na iznos od 102.462 kune, da mu se dosudi parnični i prizivni trošak.

Tuženi u prizivu predlaže preinačenje pobijane osude onamo, da se tužitelj s tužbom i tužbenim zahtjevom odbije i osudi na platež troškova prvomolbenog i prizivnog postupka a podredno da se napadnuta osuda ukine i stvar povrati prvomolbenom sudu za novu odluku.

Ne stoji u prizivu tuženoga iztaknuta pogrješna stvarna i pravna ocjena sporne stvari.

Prvomolbeni sud u obrazloženju izreke napadnute osude, uzevši u ocjenu izkaze svjedoka, izprave te izkaz tužitelja preslušanog u svrhu dokazivanja, izpravno utvrđuje, da je i pored pismenog sastavka najamne pogodbe ustmeni sporazum stranaka odlučan za početak trajanja najma te da izjava stranaka u pismenom sastavku pogodbe, da zakup teče od dana izseljenja najmoprimca, stupa u krjepost istom tada ako bi tužitelju iznajmljen lokal bio izpražnjen prije 1. srpnja 1937. godine.

Makar da je o najamnoj pogodbi sastavljena izprava, obvezatno je za stranke, osim onoga što je sadržano u pismenom sastavku pogodbe. i ono što su međusobno ugovorile ustmeno, jer nisu odustale od ustmenih uglavaka praveći pismenu pogodbu. Stoga se i tuženi neosnovano poziva na propis § 887. ogz.

Po § 919. ogz. ako jedna ugovarajuća stranka ne izpuni pogodbe na vrieme i na ugovoreni način, druga stranka imade prava zahtievati da dade i naknadu štete.

Po § 1324. ogz. oštećenik imade pravo na puno zadovoljenje, ako mu je šteta učinjena po zloj namisli ili velikoj nepomnji.

Da je tuženi u najmanju ruku iz velike nepomnje skrivio izpunjenje najamne pogodbe, sliedi iz niza čina i propusta tuženoga u njegovoj parnici protiv njegova stanara M. radi odkaza najma lokala, koga je iznajmio tužitelju a iz koje parnice proizlazi, da se tuženi nije brinuo uspješno za njezin svršetak, nego je pače pomagao tuženome M. u zavlačenju parnice.

Ocjenom iz ovih parnica prvomolbeni sud pravilno zaključuje da je tuženi skrivio svojom velikom nepomnjom što tužitelj nije mogao od 1. srpnja 1937. pa sve do 1. srpnja 1940. smjestiti svoju radnju seljačko-radničke konfekcije u iznajmljene mu prostorije na X trgu te da stoga odgovara tužitelju i za izmaklu zaradu.

Primienjujući pravno načelo izneseno u § 919. ogz. na ovaj nazočni spor, imade se utuženo pravo tužiteljevo prosuditi po § 1323. i § 1324. ogz. Tuženi stoga imade naknaditi tužitelju ne samo štetu u pravom smislu, nego i izmaklu zaradu.

Prvomolbeni sud valjano obrazlaže svoju odluku u pogledu efektivno pretrpljene štete te se tako valjano obrazložena odluka ne može uspješno napadati prizivom. Ali u postupku prvomolbenog suda imade manjkavosti, jer nije razpravljao o osnovanosti tuženikova zahtjeva za prieboj, a niti je o tome tuženikovom priedlogu donesena odluka, te stoga opravdano iztiče tuženi prizivni razlog iz § 590. t. 2. grpp.

Utvrđenje prvomolbenog suda glede visine naknade za izmaklu zaradu napada tužitelj uspješno prizivom.

Prvomolbeni sud je po slobodnom uvjerenju (§ 369. grpp.) dosudio tužitelju 50.000 kuna za izmaklu zaradu uvaživši da bi promjena poslovnih prostorija utjecala u početno vrieme nepovoljno na poslovanje tužiteljevo. Ali prvomolbeni sud pri ocjeni primjerenosti zatražene naknade za izmaklu zaradu nije uzeo u obzir sve okolnosti. Iz izkaza preslušanih svjedoka proizlazi da je tužiteljeva zarada iznosila mjesečno najmanje 3000 kuna, što znači, da bi tužitelj u novim poslovnim prostorijama za vrieme od 36 mjeseci zaradio 108.000 kuna. Tužitelj je zatražio za izmaklu zaradu svega 90.000 kuna, te prema tome ne traži naknade zarade za prvih 6 mjeseci (od 1. srpnja do 31. prosinca 1937.), kroz koje bi vrieme i pod predpostavkom osnovanosti naziranja prvomolbenog suda, da promjena lokala privremeno smanjuje dosadanje poslovanje, dostiglo tužiteljevo poslovanje u novim prostorijama obim prometa u starim prostorijama i polučilo zaradu mjesečno najmanje 3000 kuna. Uvaživši sve ove navedene okolnosti ovaj prizivni sud zaključuje da nije primjeren iznos od 50.000 kuna za naknadu tužiteljeve izmakle zarade te je dosudio tužitelju iz toga naslova još 40.000 kuna. Ne ukazuje se osnovanim onaj dio priziva u kome se pobija prvomolbena odluka o parbenom trošku, koji se valjalo dosuditi tužitelju po § 143. al. 1. grpp., jer se obzirom i na dosuđeni iznos od 40.000 kuna tužitelju ne može obrediti trošak prvomolbenog postupka više nego je dosuđen napadnutom osudom. Odluka troška o prizivu temelji se na § 143. alin. 1. i 152. grpp.

Stol sedmorice nije uvažio previd tuženoga, među ostalim iz ovih razloga:

»U izvođenju previda navodi tuženi, da se niži sudovi nisu osvrnuli na njegove prigovore u pogledu početnog roka najamnog odnosa, čime upućuje na previdni razlog iz br. 2. § 597. grpp.

Međutim tuženi neosnovano iztiče ovaj previdni razlog, jer su niži sudovi uzeli u razmatranje i ocjenu sve po strankama ponuđene i provedene dokaze, pa su se tako osvrnuli i na prigovore tuženoga, ali — nakon izvršene slobodne ocjene dokaza — nisu uvažili te prigovore, jer su utvrdili, da je početak najma poslovnih prostorija ugovoren sa 1. srpnja 1937., a jedino za slučaj da bi dotadašnji najmoprimac izselio prije toga roka iz tih prostorija, da onda najamni odnos ima početi danom izselenja. Prema tome nema nedostataka u postupku prizivnog suda u iztaknutom pravcu, jer je prieporna stvar izcrpljivo razpravljena i temeljito ocienjena.

Nedostatak u postupku vidi tuženi i u tome, što je prizivni sud utvrdio, da je tuženi u najmanju ruku iz velike nepomnje skrivio neizpunjenje najamne pogodbe, a da se pri tome nije osvrnuo na njegove prigovore iznesene u prizivu. Ni ovaj nedostatak ne postoji, jer su niži sudovi razpravili i ocienili sve odlučne okolnosti za rješenje toga pitanja, pa su utvrdili, da se tuženi nije brinuo za uspješno dovršenje odkazne parnice protiv svog stanara M., nego da je pače pomagao zavlačenje te parnice. Kraj takovog stanja stvari opravdan je zaključak, da je tuženi uslied velike nepomnje skrivio, da se nije izpunila najamna pogodba, koju je 25. veljače 1937. sklopio s tužiteljem.

Na previdni razlog iz br. 3. § 597. grpp. upućuje tuženi navodom da se pobijana osuda u povišenju iznosa za izmakli dobitak od 50.000 kuna na 90.000 kuna temelji na činjeničnoj predpostavci, koja je u protuslovlju sa sadržajem parbenog spisa. Ovo protuslovlje nalazi tuženi u tome, da pobijana osuda uzimlje, da tuženi ne traži izmakli dobitak za prvih šest mjeseci t. j. od 1. srpnja 1937. do 31. prosinca 1937., međutim da je iz spisa vidljivo, a naročito iz tužiteljeva podneska od 26. lipnja 1941., da se je on odrekao naknade štete za zadnjih šest mjeseci t. j. za vrieme od 1. srpnja 1940. do 31. prosinca 1940., a ne i za prvih šest mjeseci.

Ovo protuslovlje ne postoji, jer pobijana osuda nije izniela sadržaj tužiteljeve izjave, koji bi bio oprečan njegovoj izjavi nalazećoj se u parbenim spisima i da bi na takovoj krivoj izjavi utemeljila svoju odluku o povišenju

dosuđene izmakle dobiti. Razpravljajući pitanje visine izmakle dobiti, prizivni sud usvojio je činjenične navode prvomolbenog suda time, da prvomolbeni sud nije uzeo u obzir i okolnost, da je tužitelj tražio za 36 mjeseci (dakle za vrieme od 1. srpnja 1937. do 31. lipnja 1940.) izmakli dobitak od samih 90.000 kuna, premda je utvrđeno provedenim dokazima, da bi mu mjesečna zarada bila najmanje 3000 kuna, što bi za 36 mjeseci iznosilo 108.000 kuna. Iz ovih činjenica povlači prizivni sud zaključak, da tužitelj prema tome — pošto nije tražio 108.000 kuna, nego samo 90.000 kuna — uistinu nije tražio naknadu za izmakli dobitak za šest mjeseci, dakle kroz ono vrieme, za koje je prvomolbeni sud uzeo, da promjena poslovnih prostorija privremeno smanjuje dotadašnje poslovanje u stvarim prostorijama.

Da bi tuženi opravdao svoje stanovište glede početka trajanja najamnog odnosa, pozvao se na pismeni ugovor o najmu poslovnih prostorija od 25. veljače 1937., u kojem stoji, da najam teče od dana izselenja dotadašnjeg najmoprimca i u vezi s time iznosi u previdu, da je prizivni sud pogrješno primienio propis § 887. ogz., čime upućuje na previdni razlog iz br. 4. § 597. grpp. Ali ni ovaj previdni razlog nije osnovan, jer su niži sudovi utvrdili da pored pismenog ugovora među strankama postoji i ustmeno utanačenje, da najamni odnos ima početi 1. srpnja 1937., a rok u pismenom sastavku ugovora da se odnosi samo na slučaj, kad bi izpraznio poslovne prostorije 1. srpnja 1937.

Propis § 887. ogz. sadrži pravnu predmjevu, da su ugovarajuće stranke u pismenoj izpravi o pravnom poslu očitovale svoju pravu volju i da se stoga mogu uzeti u obzir možebitni ustmeni uglavci učinjeni u isto vrieme, a koji se ne slažu a pismenim sastavkom. Ali ovaj zakonski propis ne izključuje protudokaz o postojanju ustmenog uglavka pored postojećeg pismenog sastavka ugovora.

Ukoliko tuženi pobija visinu tužitelju dosuđene naknade štete s gledišta previdnog razloga iz br. 4. § 597. grpp., i to nije osnovano, jer kad je prizivni sud utvrdio, da je tuženi uslied velike nepomnje skrivio neizpunjenje najamnog ugovora, onda je dužan naknaditi tužitelju kao suugovaraču ne samo uslied toga pretrpljenu štetu u pravom smislu nego i izmakli dobitak (§ 1324. ogz.). Ovaj izmakli dobitak sastoji se u tome, što bi tužitelj bio zaradio za vrieme trajanja ugovora, da mu je tuženi u ugovorenom roku stavio na razpolaganje odnosne iznajmljene prostorije. To vrieme je utvrđeno sa tri godine, a zarada tužiteljeva utvrđena je sa 3000 kuna mjesečno. Prema tome iznos od 90.000 kuna, koji je odmjerio prizivni sud za traženo vrieme od 36 mjeseci, ne ukazuje se previsokim obzirom na sve okolnosti koje su niži sudovi uvažili pri odmjerenju toga iznosa.

Radi navedenoga previd se nije mogao uvažiti«.

Priobćio dr. Josip Vizner, odvjetnik u Zagrebu

Šeriatski sudac nije kotarski sudac ni član kotarskog suda, nego izvanrednog šeriatskog suda kotarskog, tako da nema zapreke za redovitu nadležnost kotarskoga suda u sporovima sa šeriatskim sudcem.

Zaključak Kotarskog suda u Z. od 26. VI. 1944. P 888-1944. Zaključak Sudbenog stola u Z. od 22. VII. 1944. Pl 727-44.

Tužitelj je podigao tužbu kotarskome sudu proti šeriatskome sudcu X. zbog smetanja posjeda. Kotarski sud je bez određenja ročišta zaključkom odbacio tužbu po uredovnoj dužnosti zbog nenadležnosti. Razlozi:

»Tužitelj N. N. podnosi protiv tuženih X. i sina mu tužbu zbog smetanja posjeda kod ovoga suda. Iz same tužbe vidljivo je, da je prvotuženi X. šeriatski sudac a ovome je sudu poznato da je on šeriatski sudac baš kod ovoga kotarskoga suda. Prema propisu § 36. Zak. o uređenju šeriatskih sudova i o šeriatskim sudcima od 21. III. 1929. odnose se na šeriatske sudce propisi zakona o sudcima redovnih sudova, o imenovanju, položaju itd., pa ovaj sud smatra da su šeriatski sudci izjednačeni po ovom svojstvu sa kotarskim sudcima. Obzirom na to ne može prvotuženi X. kao šeriatski sudac kod ovog kotarskog suda kod tog istog suda biti tužen prema § 75. grpp., već je za takovu tužbu izključivo nadležan predpostavljeni sudbeni stol. Nema nikakva utjecaja na to okolnost što je osim njega tužen i njegov sin, jer je propis § 75. prinudne naravi te se ne može mimoići jednostavno time, da se pored sudca tuži kao suparničar i neka druga osoba, koja nije kotarski sudac, a pošto se u nazočnom slučaju radi o takovom suparničtvu da je po prirodi pravnog odnošaja potrebno da u parnici učestvuju svi suparničari, valjalo je odbaciti tužbu i protiv drugotuženog. Pošto ovaj sud nije nadležan za razpravljanje i odlučivanje o nazočnoj tužbi, valjalo je tužbu po § 41. grpp. odbaciti po uredovnoj dužnosti, a ovaj sud nije ju mogao ustupiti nadležnom sudu, pošto tužitelj priedlog za ustupanje nije u samoj tužbi stavio a ustup nje se po samom zakonu ne može izvršiti«.

Sudbeni stol kao utočni sud uvažio je tužiteljev utok i ukinuo prvomolbeni zaključak vrativši predmet istome sudu da kao nadležan sud u smislu § 44. grpp. na tužbu tužitelja odredi ročište i dalje po zakonu postupa. Razlozi:

»Propisi § 75. grpp. odnosi se po jasnom svom sadržaju samo na sudce kotarskog suda kao redovnog suda. Šeriatski sudac nije kotarski sudac niti član kotarskog, već izvanrednog šeriatskog suda kotarskog, koji je sud uređen posebnim zakonom o šeriatskim sudovima i šeriatskim sudcima. Propisi zakona o sudcima od 8. I. 1929. o postavljanju sudaca itd. vriede po § 36. zakona o šeriatskim sudovima i za šeriatske sudce, ali se oni unatoč tome ne mogu smatrati sudcima kotarskog suda, jer nisu članovi kotarskog suda, već kotarskog šeriatskog suda, koji je po svojoj pravnoj strukturi posebni izvanredni sud. Propis § 75. grpp. ne može se stoga u nazočnom slučaju na tuženog primieniti pa je stoga valjalo itd.«

Priobćio dr. Pero Pleša, odvjetnik u Zagrebu

Primjetba uredničtva: Ratio propisa § 75. grpp. leži u onome tiesnome odnosu, koji postoji između sudaca jednog te istog suda. Ova ratio vriedi i za šeriatske sudce, jer oni obično posluju u istoj zgradi gdje i redovni sud te dolaze u kolegialni bliži doticaj s članovima redovnog suda. Ali kako oni ipak nisu članovi istoga suda a jasnoća § 75. grpp. dopušta primjenu samo na članove istog suda, može za zaključak utočnoga suda, kad tumači doslovno rečeni propis, smatrati osnovanim, tim više što kod postupovnih propisa nema analogije. Da su uloge stranaka u konkretnome slučaju bile obratne t. j. da je šeriatski sudac tužitelj, mogla bi tužena stranka s izgledom u uspjeh tražiti izuzeće sudaca kotarskog suda temeljem § 17. grpp.

b) Upravno

Iako je plaća djelatnog činovnika pribitna stavka po točki 8. člana 82. ZOIP, nije to mirovina. Mirovina može biti pribitna ili odbitna stavka samo pod uvjetima člana 83. ZOIP.

Osuda Upravnog sudišta u Zagrebu od 17. VI. 1944., br. 1371-44. T 1293-43.

Upravno sudište uvažilo je svojom osudom tužbu X. banke d. d. protiv rješitbe ministarstva državne riznice, odjela za državne poreze od 21. X. 1943., broj 5044-5-1943 u stvari družtvenog poreza za godinu 1943., te je pobijanu rješitbu ukinulo odredivši da tužena oblast u smislu niže navedenih razloga izda novu rješitbu i dalje po zakonu postupa. Razlozi:

»Pobijanom rješitbom djelomično je uvažen utok tužiteljnog družtva protiv odluke Rizničkog upraviteljstva u Zagrebu od 26. VI. 1943. br. 10.414-43.

Tužba je podnesena protiv točke 1. pobijane rješitbe, u kojoj je utok družtva u pogledu svote od 69.000 kuna izplaćen u ime mirovine bivšem ravnatelju N. N. članu uprave, odbijen iz razloga, da imenovani nije izstupio iz veze banke time što je umirovljen, nego da je ostao činovnikom banke, doduše ne djelatnim, nego umirovljenim i kao umirovljenik da je plaćen po banci, a ne po mirovinskoj zakladi. Stoga da navedeni iznos ulazi u porezni temelj smislu točke 8. član 82. ZOIP. pa da se ne može uvažiti prigovor utoka glede izplaćene svote.

Družtvo prigovara u tužbi, da stanovište tužene oblasti nema uporišta u zakonu ni u propisniku o izravnim porezima, jer da se u točki 8. član 82. spominju samo činovnici, čije se plaće, a ne mirovine, unose u poreznu osnovicu, ako podjedno zauzimaju položaj članova upravnog ili nadzornog odbora. Da je zakonodavac i mirovine činovničke htio učiniti pribitnim stavkama, da bi on to i odredio, kao što je u članu 89. odredio, kad je službenički porez protegnuo izričito i na mirovine, dok to u članu 82. nije učinio. Iz toga i što se

jedan onerozni zakon ima najuže tumačiti, da sliedi, da se mirovine ne mogu uzeti kao pribitne stavke.

Zatim tužitelj pobija navod rješitbe u pogledu veze umirovljenog ravnatelja N. sa bankom i izlaže razliku između djelatnog činovnika i umirovljenika, pa izvodi zaključak, da takve veze ne može biti kod imenovanog, koji da nema plaće, nego da dobiva zasluženu mirovinu nakon 40 godišnjeg službovanja.

U odgovoru na tužbu navela je tužena oblast, da nema ništa dodati obrazloženju svoje rješitbe.

Rješavajući o stvari sudišta je našlo:

Po propisu stavke 2. točke 8. član 82. ZOIP na kojemu se temelji gledište tužene oblasti u pogledu prieporne svote iz točke 1. pobijane rješitbe, pribitne su stavke činovničke plaće osoba, koje su istodobno članovi upravnog ili nadzornog odbora. Iz tog jasnog propisa sliedi, da tu spadaju plaće djelatnih činovnika dotičnog poduzeća, dakle osoba, koje su u izravnom službovnom odnosu s poduzećem, a to su osobe koje vrše djelatnu službu, pa se pitanje porezne podložnosti iznosa izplaćenih u ime mirovine bivšem činovniku u poslovnoj godini, u kojoj je kao umirovljenik bio član upravnog ili nadzornog odbora, ne može razpraviti po navedenom propisu. Po ovom je pribitni uvjet ne samo članstvo u upravnom odn. nadzornom odboru, nego i djelatna činovnička služba, jer se samo za ovu može primati činovnička plaća, pa pošto je ova porezu podložna u slučaju navedenom u spomenutom propisu, ovaj ne daje podlogu za rješenje priepornog pitanja obzirom na to, da ravnatelj N. u predmetnoj poslovnoj godini nije bio činovnik tužiteljnog poduzeća, nego je kao umirovljenik bio član upravnog odbora, što se potvrđuje u predmetnom dielu pobijane rješitbe.

Ali iz toga što prieporni iznos ne podpada pod točku 8. člana 82. i što mirovine bivših namještenika nekog poduzeća nisu u ostalim propisima tog člana predviđene kao pribitne stavke, a što je u tužbi iztaknuto, još ne sliedi, da se takve mirovine imaju izlučiti iz porezne osnovice, jer su za to pitanje u prvom redu odlučni propisi člana 83., kao i oni propisi člana 82., po kojima se stanovite stavke smatraju odbitnim pod predviđenim uvjetima. U članu 82. i 83. određeno je koji se izdatci, primitci i gubitci pribijaju poreznoj osnovici, a koji se iz nje izlučuju. Sve pribitne i odbitne stavke nisu poimenično navedene, jer to izključuje njihova mnogobrojnost, nego su osim izričito određenih predviđene i stavke prema njihovoj naravi tako, da je jednim propisom obuhvaćeno više srodnih stavaka. Stoga je za pitanje porezne podložnosti svake stavke u prvom redu odlučno, u koju vrstu primitaka, izdataka i gubitaka predviđenih u članu 82. i 83. spada prema svojoj naravi. A za stanovitu stavku, koja se na taj način ne može uvrstiti među one predviđene u članu 82., ima se prosuditi da li je odbitna ili pribitna prema ovom propisu člana 83., po kojem se to pitanje može razpraviti obzirom na svrhu, kojoj je dotična stavka namienjena. Tako je imala postupiti i tužena oblast, jer nije mogla rješavati o poreznoj podložnosti prieporne svote po točki 8. član 82. ZOIP. pod koji propis ne spada po svojoj naravi, kako je to gore izloženo.

Priobćio dr. H. H.

KRATKE OBĆENITE UPUTE

ZA SUDSKU I DJELOMIČNO UPRAVNU PRAKSU O VAŽNIJIM PROMJENAMA ZAKONA I OSTALIH PROPISA ZA VRIJEME od 1. IX. do 30. IX. 1944.

(Datum u zaporci označuje broj »Narodnih Novina«, u kojemu je dotični pravni propis bio proglašen).

(Nastavak)

389. — Učenice srednjih i s njima izjednačenih škola, kada svrše nauke na tim školama i polučе propisani završni izpit, podbadaju pod jednogodišnju radnu službu u sastavu radne službe ženske ustaške mladeži. Jednogodišnja radna služba je za takve učenice obća i obvezatna, tako da bez nje učenice ne mogu biti upisane na sveučilište ili na bilo koju visoku školu niti mogu biti primljene u bilo koju državnu, samoupravnu i posebničku službu. (4. IX.).

390. — U gradovima, na koje se odnose propisi zakona o gradskim općinama od 22. srpnja 1944., vršit će ministar unutarnjih poslova imenovanje načelnika, donačelnika i gradskih zastupnika na temelju priedloga državnog savezničara, koji će svoje priedloge podnositi posavjetovavši se sa staleškim predstavnicima dotičnih gradskih općina. (6. IX.).

391. — Donesena je zakonska odredba o kazalištima. U svrhu ostvarivanja kazališne umjetnosti, koja stoji pod osobitom zaštitom države, kazalištima je zadatak gojiti dramu, operu, balet i to prvenstveno hrvatskih autora, stvarati, usavršavati i unapređivati cjelokupnu hrvatsku pozorničku (scensku) umjetnost, te njegovati i izgrađivati hrvatski pozornički jezik. Kazališta ostvaruju svoj zadatak podpunom slobodom umjetničkog stvaranja u granicama narodnih probitaka i ćudorednog naziranja hrvatskog naroda. Ona su državna (u Zagrebu, Osieku, Sarajevu, Splitu i Banjoj Luci), općinska, posebnička stalna i posebnička pokretna kazališta. (27. IX.).

392. — Službenici državnih kazališta jesu državni službenici, za koje vriede propisi o službovnim odnosima ostalih državnih službenika građanskog reda, ukoliko zakonskom odredbom od 26. IX. 1944. nije drugačije određeno. Službenici drž. kazališta diele se na upravne službenike, na umjetničko osoblje, na tehničke službenike i na računsko-blagajničke službenike. Službenici umjetničkih i tehničkih zvanja moraju se na svoj zahtjev umiroviti nakon navršenih 30 godina službe, koja im se priznaje za mirovinu, ili kad navrše 55 godina života, dok kazališni plesači stječu ovo pravo već nakon navršenih 20 godina službe ili nakon navršenih 38 godina života. Na rad u službi državnog kazališta mogu se primati i ugovorni službenici. (27. IX.).

393. — Mjesto dosadanje Glavne uprave posredovanja rada i javnih ureda rada u Zagrebu, Sarajevu i Splitu osniva se Glavni ured rada sa sjedištem u Zagrebu, koji preuzima svu imovinu, prava i dužnosti spomenutih ureda te koji će odsad vršiti izključivo sve

poslove radne udjelbe. Radnom, naime, udjelbom t. j. sustavnim upravljanjem radne snage u probitku narodne zajednice vrši se provedba načela prava i dužnosti rada, po kojemu načelu svaki državljanin i pripadnik Nezavisne Države Hrvatske ima pravo i dužnost rada, tako da ovaj stoji pod nadzorom države. Na čelu Glavnog ureda rada stoji glavar, kojega imenuje ministar zdravstva i udružbe. Propisi zakonske odredbe od 2. lipnja 1942. o vodstvu ustanova družtvovnog osiguranja i posredovanja rada, ukoliko se odnose na javnu službu posredovanja rada, gube pravnu moć. (28. IX.).

Pabirci

Još do pred par godina postojala su kod nas dva družtva za zaštitu vjerovnika i jedno za zaštitu dužnika. Ali nakon godine 1941. prilike likvidiraše i jedno i drugo i treće. Družtvo dužnika prestalo je zato, jer mu je svaka samozaštita postala suvišnom, pošto su dužnici najbolju zaštitu našli u sporosti sudovanja i u brzini promjena u odnosu između novca i robe. Družtvo pak vjerovnika obustavilo je svoju djelatnost zato, jer je uvidjelo da mu naprosto više nije moguće zaštititi vjerovnike. Osim toga vjerovnika je bivalo sve manje i manje: ljudi uobće prestaše vjerovati jedan u drugoga.

*

Svjedok bude pozvan pred sudca za 8 sati ujutro. Točno u 8 sati javi se savjestni svjedok sudcu; sudac mu reče, neka počeka. Svjedok čeka i čeka pa kad je kucnulo i 9 sati, a njega još ne zovu, javi se opet sudcu time da će otići, ako ga se skoro ne presluša, jer da ima posla pa da ne može dulje čekati. A sudac se stane snebivati: »Evo sam — reče — već dvadesetdevet godina sudac, a još mi se nikad nije dogodilo da mi je svjedok kazao da ne može čekati!«

O zemljo izkusnih sudaca i strpljivih svjedoka!

*

Poznata je slika, koja se vidjeva po zidovima gdjekojih odvjetničkih pisarna a koja prikazuje dječaka kako kleči na podiju a prema njemu pružaju se brojne ruke razjarene gomile, javnosti, ali ga odvjetnik (obučen u crni odvjetnički talar) zaštićuje od osvete i kazne, dok se za odvjetnikom vidi silhueta Pravde. Neki osvetoljubivi slikar, ogorčen zbog honorara što ga je morao platiti svome odvjetniku, naslika nakon toga sliku, koju posla na dar svome bivšemu zastupniku. Što slika prikazuje, opisat će nam najtočnije slikarevo popratno pismo: »Gospodine! Na zidu Vaše sobe vidio sam sliku, za koju sam se nakon uvida u Vaše troškovnike uvjerio da nikako ne pristaje ni Vama ni Vašoj pisarni. Da bi u Vašoj pisarni sve bilo u skladu, šaljem Vam svoje najnovije djelo, koje sam naslikao nadahnut svojim izkustvom kao Vašega klienta, da s tom slikom zamienite onu sadanju na zidu. Kako vidite, ova moja slika prikazuje izcrpljenog klienta, za kojim posižu srebroljubive ruke ogrnute rukavima crnoga talara. Klientova zaštitnika a ni božicu Pravde nisam naslikao, jer se dosad nisam mogao domisliti tko bi ga mogao zaštititi. Priznajem da će biti mnogo Vaših kolega, kojima ta slika ne bi pristajala, nego više ona sadanja Vaša, ali oni bi mogli biti tako nepristrani te objesiti obje slike, koje bi onda sačinjavale odvjetnički diptihon. Ovakav dptihon bo bi odraz svietle i tamne strane Vašega stališa«.

*

»Na milost vam se ne da siliti, jer ona uviek sama dolazi i kaplje kano blaga kišica u srdca mnogih jadnih patnika. U njoj vam je dvostruk blagoslov: za onog, koji milost podaje, al' i za onog, koji prima nju. Na ures ona služi moćniku, i više resi iste kraljeve od same zlatne krune njihove; jer žezlo kaže silu njihovu i onu moć, sa kojom vladaju, nu milost je i nad tom silom još i kraljuje u srdcih vladarskih, ko mala čest od vlasti božije, a svaka vlast je uviek najljepša, kad nježna milost i nju posveti. Po pravu nema od nas nikoga, koj mogao bi spas svoj postići, već svi mi sami milost molimo, a moleći

ju, opet moramo i mi ju uviek znati vršiti«. — (Iz IV-tog čina Shakespeareova »Mletačkog trgovca«).

*

Obtuženik bio je osuđen zbog krađe ure na dvie godine zatvora. Nakon proglašenja osude prišaptne on svome branitelju: »Kako je urar točno pogodio! — Zašto? — Pa na cedulji, koja je prileţala uri, stajalo je napisano: Dvie godine zajamčeno!«

*

Sudac: Tu već prestaje sve! Preslušavamo svjedoka, a obtuženik mirno spava!

Branitelj: Slavni sude! Taj san je njegova najbolja obrana. Tá ne kaže li stara poslovica: Čišta savjest jest najudobniji jastuk!

*

Oružnička postaja u mjestu X. primila je od državnog tužioštva nalog, neka traga za provalnikom N., koji je navodno pobjegao u dotično mjesto. Tjeralici su bila priklopljena tri svjetlopisna snimka: na jednome je provalnik bio snimljen sprieda, na drugome sa šeširom, a na trećemu bez šešira. Nakon par dana primi državno tužioštvo ovaj brzojavni odgovor: Dva počinitelja već su uhićena, trećemu smo na tragu!

Prema objavi u dvobroju 7—8 povišena je godišnja članarina od Kn 320.— odn. Kn 200.— posebnim dodatkom od Kn 600.— za drugo polugodište.

Potanje upute o članstvu, članarini i predplati na zadnjoj stranici omota.

Zbog ograničenja u potrošku elektr. struje i potežkoća u tiskari ovaj broj 10. mogao je biti doštampan tek koncem mjeseca listopada.

Iz Odvjetničke komore u Zagrebu

PRAVNI INSTITUT. Ministar pravosuđa i bogoštovlja g. dr. Pavao Canki imenovao je novim članovima Pravnog instituta dra. Edu Lovrića, sveuč. prof. u m. i predsjednika Hrvatskog pravničkog družtva, te dra. Marka Kalođeru, odvjetnika u Zagrebu.

RAD ODBORA KOMORE. Odbor komore održao je od 6. V. 1944. (preuzimanje komore od povjerenika) do 30. IX. 1944. deset odborskih sjednica, na kojima je izvješteno i odlučeno o 860 tekućih predmeta.

KOMORA I POSTROJBE. Savezničar Hrvatskog saveza slobodnih zvanja g. Ing. Ivo Radulović posjetio je dne 25. IX. 1944. ovu komoru. Tom zgodom saobćio je komorskom predstavničtvu, da se izrađuje propisnik za savez s posebnim obzirom na sve dosadanje stališke komore, te obećao dostaviti nacrt tog propisnika ovoj komori na savjetovanje.

NADOBILJEGOVANJE DEKRETA. Odvjetnička komora u Zagrebu predložila je Ministarstvu državne riznice, da se rok naveden u § 2. Zakonske odredbe od 26. lipnja 1944., broj CLXXXI-1242-D. V.-1944., o povišenju nekih biljegovina u zakonu o biljegovini i pristojbama zbog izvanrednih prilika i nemogućnosti, da svi članovi komore pravovremeno dostave svoje odvjetničke dekrete na nadobiljegovanje i zamjenu, produlji, a svakako da se na one, koji u određenom roku nisu svojoj dužnosti mogli udovoljiti, ne primieni odredbe o kažnjavanju.

ROKOVI I POŠTANSKI SAOBRAĆAJ. Komora je podniela Ministarstvu pravosuđa predstavku, kojom upozoruje na nemogućnost održavanja sudskih i inih rokova za sve one, koji samo poštom mogu dostaviti svoje podneske sudovima u slučajevima, kad poštanski uredi ne primaju listove za odnosno naslovljeno odredište.

HRVATSKI CRVENI KRI. Hrvatski savez slobodnih zvanja dostavio je komori dopis državnog savezničara, kojim najtoplije preporuča podupiranje Hrvatskog crvenog križa. — Komora moli svu svoju gg. članove, da se gornjemu odazovu, a zbog poznatih plemenitih ciljeva Hrvatskog crvenog križa i današnjih potreba bilo bi suvišno svako obrazlaganje ove molbe.

UPISAN u imenik odvjetnika nakon objave u broju 9-1944. »Mjesečnika«:

Vargović dr. Zvonimir, umirovljeni viećnik, danom 11. IX. 1944. b Varaždinu.

BRISANI iz imenika odvjetnika:

Balogh dr. Stjepan, Zagreb, danom 24. VIII. 1944., jer je umro; preuzimatelj dr. Slavko Tomić, Zagreb;

Magdić dr. Antun, Varaždin, danom 24. VI. 1944., jer je umro; preuzimatelj dr. Zvonimir Vargović, Varaždin;

Čačić dr. Fedor, Zagreb, danom 29. IX. 1944., jer se odrekao zbog prelaza u državnu službu; preuzimatelj dr. Albert Verona, Zagreb.

Ulasnik i izdavač: HRVATSKO PRAVNIČKO DRUŽTVO u Zagrebu. Predstavnik njegov predsjednik prof. dr. EDO LOURIĆ, Zagreb, Jurjevska ul. 51. — Odgovorni urednik Dr. IVO POLITEO, Zagreb, Svačićev trg 4. — Uredničtvo i uprava Zagreb, Svačićev trg 4. — Odpravničtvo: Tiskara MERKANTILE (Sedmak i Jutriša), Zagreb, Ilica 35, gdje se list i tiska. — Za tiskaru odgovara Uj. Sedmak, Ilica 35. Tiskanje i razpačavanje dopušteni odlukom Državnog tužiteljstva u Zagrebu od 30. VIII. 1941, Kns 228-1935. rješenjem ministarstva narodne prosvjete od 24. X. 1942, broj 2695-42 i odlukom Državnog izvještajnog i promičbenog ureda od 30. X. 1942, broj 16771/42-II-O-1285/42.

Po §-u 4. pravila

HRVATSKOGA PRAVNIČKOGA DRUŽTVA

Kao pravi članovi mogu družtvu pristupiti samo oni, koji su absolvirali pravne nauke.

Pravi članovi plaćaju u ime članarine godišnje:

ako su sudci, javni činovnici ili odvjetnički perovodje . . . . . Kn 800.—

ako su odvjetnici i uobće pripadnici slobodnih zvanja . . . . . Kn 920.—

Tko istom pristupa družtvu kao član, plaća osim toga upisninu od Kn 20.— jednom za uviek.

Prijava za pristup u družtvo šalje se tajničtvu Zagreb, Svačićev trg 4), kamo se šalju i svi dopisi i novčane pošiljke, koje se tiču družtva.

Najjeftinije je i najpraktičnije, te omogućuje svestranu kontrolu, ako se članarina i uobće novac doznačuju putem poštanske štedionice. Broj računa Pravničkoga družtva kod Poštanske štedionice u Zagrebu — 35515.

Pravi članovi dobivaju »Mjesečnik« bezplatno. Nečlanovi plaćaju u ime predplate godišnje Kn 920; đaci i drž. činovnici plaćaju pogodovnu predplatu od Kn 800.—

Pojedini broj stoji Kn 100.—

Reklamacije za »Mjesečnik« moguće je uvažiti samo onda, ako ne stignu prekasno, a valja ih upraviti tajničtvu, Zagreb, Svačićev trg br. 4. Spisi za uredničtvo »Mjesečnika« također na istu adresu.